

GÜNEYBATI ANADOLU BÖLGESİ'NDE MEYDANA GELEN DEPREMLER (1851-1971)

Ali Rıza GÖNÜLLÜ*

ÖZET

Güneybatı Anadolu Bölgesi'ndeki Burdur fay hattı çevresinde bulunan Antalya, Burdur, Isparta ve Muğla Şehirleri'nde tarihin her döneminde hafif ya da şiddetli derecede çok sayıda deprem meydana gelmiştir. Bu depremler sonucunda yüzlerce insan hayatını kaybetmiş ve önemli ölçüde maddi zarar meydana gelmiştir. Antalya, Burdur, Isparta ve Muğla şehirlerinde meydana gelen depremler hakkında, yerel yönetimler merkezi yönetime bilgi vermektedir. Yerel yönetimler bazı zamanlarda da merkezi yönetimden, depremden zarar gören insanlar için, çeşitli yardım taleplerinde bulunmaktadır. Bu arada yerel halkın yapmış olduğu yardımlarla, depremde insanların barınma ve beslenme ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır. Devlet tarafından da gerektiği zaman bu insanlara, acil ihtiyaçlarını gidermeleri için maddi yardım yapılmaktadır. Hasar gören meskenlerin inşaatında kullanılmak üzere, depremden zarar görmüş olan insanlara, devlet ormanlarından bedelsiz olarak ağaç yardımında da bulunmaktadır. Ayrıca bu insanların, devlete olan muhtelif vergi borçları da belli bir süre için ertelenmektedir.

Geçmişte olduğu gibi, günümüzde de önemli miktarda ölümlere ve maddi kayıplara sebep olan depremlerin, bu zararlarından korunmak için, devlet ve millet olarak her türlü tedbiri almak gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Barınma, Can Kaybı, Yardım, Yıkım, Güneybatı Anadolu Bölgesi.

EARTHQUAKES OCCURRING AT SOUTHWEST ANATOLIAN REGION (1851-1971)

ABSTRACT

A lot of earthquakes at every phase of history occurred in Antalya, Burdur, Isparta and Muğla cities that are around Burdur fault line in

---

* Dr., İlköğretim Okul Müdürü, Alanya.

Southwest Anatolian Region. Hundreds of people lost their lives and significant material injury occurred as a result of these earthquakes. Information was given to central government by local administrations when an earthquake occurred in Antalya, Burdur, Isparta and Muğla cities. Local administrations sometimes demanded various aid from central government for people aggrieved of earthquake. In the meantime earthquake victims sheltering and feeding needs were supplied by the local people aids. Also, if needed financial aid was given to these people for urgent needs by government. Wood from government forests was given free for the people that injured by earthquake to be used for damaged buildings construction. Besides these peoples' various taxes to the government was delayed for a certain time.

As before earthquakes nowadays causing significant loss of life and material injury, to be protected against its harms, as government and nation we have to take all kind of measures.

Key Words: Earthquake, Shelter, Loss of Life, Aid, Destruction, Southwest Anatolian Region.

Giriş

İnsanlığın tarih boyunca karşılaştığı önemli doğal afetlerden birisi depremdir. Depremler, “Yerin derinliklerinden gelen ve yeryüzünde titreşmeler şeklinde beliren doğal olaylardır. Depremler, yerkabuğunun henüz iyice oturmamış yerlerinin, yerinden oynaması nedeni ile meydana gelmektedir”¹. Depremler çıkış yerlerine göre Çöküntü, Volkanik ve Tektonik olarak sınıflandırılmaktadır².

¹ Reşat İzbirak, **Türkiye**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1981, II/135.; Reşat İzbirak, **Coğrafya Terimleri Sözlüğü**, Ankara 1975, s.96.; Ahmet Acar, **Jeoloji**, Ankara 1974, I/87.; XIX. Yüzyılda ve XX. Yüzyılın ilk yarısında yazılmış olan Türkçe belgelerde deprem yerine zelzele, hareket-i arz, yer sarsıntısı gibi terimleri kullanılmıştır. **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadaret Mektubî Kalemi Mühimme Kalemi** (Odası), (BOA. A. MKT. MHM.), nr.420/87. Lef.1-4.; Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Muamelat Genel Müdürlüğü, (BCA. Mua.), Fon Kodu (F. K.) 030.010.0.0. Yer Numarası (Y. N.)119.837.5.; BCA. Mua. F. K.030.10.0.0. Y. N.119.846.22.

² A. Acar, **a.g.e.**, I/87.

Türkiye, dünyanın sarsılan bir bölgesindedir. Buna rağmen Türkiye'nin her yeri aynı derecede sarsılmaz. Deprem merkezleri, tektonik bakımdan önemli faylar veya çöküntü alanları üzerinde bulunurlar. Bu nedenle Kuzey Anadolu, Batı Anadolu ile Hatay bölgesi en çok sarsılabilecek bölgelerdir. Ayrıca Türkiye'nin Doğu Anadolu gibi yer yer çöküntü alanlarına sahip kısımları da, daima deprem olaylarına çok müsait görülmektedir³.

Bu jeolojik yapıdan dolayı Anadolu Coğrafyası'nda tarihin her döneminde şiddetli ya da hafif derecede çok sayıda deprem meydana gelmiştir. 8 Ağustos 1303 tarihinde Mısır'da bir deprem meydana gelmiş ve bu deprem Mısır'ın pek çok yerleşim biriminde önemli miktarda hasar meydana getirmiştir. Bu depremden Kuzey Afrika, Kıbrıs ve Suriye ile Güney Anadolu Bölgesi de etkilenmiştir. Deprem Anadolu'da etkisinin görüldüğü bir çok şehir arasında Alanya ve Antalya da bulunmaktadır. Bu depremde İstanbul'unda sarsıldığı yolunda bilgiler alınmıştır⁴.

1419 yılının Şubat ve Mart aylarında da Anadolu'nun doğusundan batısına kadar her yerini etkileyen, üç gün süren ve kırk gün boyunca tekrarlanan büyük bir deprem meydana gelmiştir. Deprem yapılarca hasar vermiş ve insanların evlerinden açık alanlara kaçmalarına sebep olmuştur⁵.

1668 yılında da Ankara'da bir deprem meydana gelmiş ve bu deprem dalgası kırk gün kadar devam etmiştir. 23 Temmuz 1784 tarihinde de Erzincan'da önemli bir deprem meydana gelmiş ve bu deprem Erzincan'ı kırıp geçirmiştir⁶.

---

³ A. Acar, **a.g.e.**, I/94.

⁴ Donald P. Little, "Memluk Tarihçileri Tarafından Kaydedilen Deprem Verileri: Tarih Yazımı Üzerine Bir Deneme", **Osmanlı İmparatorluğu'nda Doğal Afetler**, Editör: Elizabeth Zachariadou, Çeviri: Gül Çağalı Güven-Saadet Öztürk, İstanbul 2001, s.152-153.

⁵ Donald P. Little, **a.g.m.** s.156.

⁶ Jean Vogt, "Osmanlı Topraklarında Tarih Boyunca Depremsellik Batılı Kaynaklardan ve Tanıkların İfadelerinden Örnekler", **Osmanlı İmparatorluğu'nda Doğal Afetler**, Editör: Elizabeth Zachariadou, Çeviri: Gül Çağalı Güven-Saadet Öztürk, İstanbul 2001, s.39.

Daha sonraki yıllarda da Anadolu'da çok sayıda deprem meydana gelmiş ve bu depremler sonucunda önemli miktarda insan hayatını kaybetmiştir. Meydana gelen depremler, nüfus miktarının azalmasına sebep olurken, fert ve devlet hayatında önemli maddi kayıpların ortaya çıkmasına da yol açmıştır⁷.

Osmanlı Devleti döneminde deprem sahasındaki ilk çalışmalar, XIX. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlamıştır. 1867/1868 tarihinde İstanbul'un Parmakkapı mevkiinde bulunan handa açılan Rasathane-i Amire, meteoroloji gözlemleri yapmak için kurulmuştur. Ancak II. Meşrutiyet'in ilanından sonra, Maçka Kışlası'nın karşısındaki binaya taşınan rasathanenin içindeki aletler, 31 Mart (13 Nisan 1909) olayları sırasında tahrip edilmiştir. 1910 yılında rasathanenin yeniden kurulması görevi Fatih (Gökmen) Bey'e verilmiş ve 1911 yılında meteoroloji rasathanesi Kandilli'de tesis edilmiştir⁸.

Başlangıçta meteorolojik sahada araştırma yapmak üzere kurulmuş olan Rasathane-i Amire'de, 10 Temmuz 1894 tarihinde İstanbul'da meydana gelen depremden sonra, mühim bazı alet ve edevatın eksik olduğu iyice anlaşılmış, bu hususta vakit kaybetmeden Avrupa'dan alet temin edilmesi için teşebbüse geçilmiştir. Bu konuda yapılan araştırmalar neticesinde, elde edilen bütün bilgiler, Sadaret tarafından padişaha iletilmiş ve bu bilgiler üzerinde mütalaa edilerek, alınması istenen malzemenin, Roma'dan sipariş edilmesine karar verilmiştir. Bununla beraber satın alınacak olan aletlerin kullanılmasını öğretmek için, ihtisas sahibi olan bir şahsın da, yine Roma'dan davet edilmesi uygun bulunmuştur. Bu amaçla, tavsiye üzerine Roma Rasathanesi'nde Deprem Şubesi Müdürü olan Muallim Agamenone'nin, Rasathane-i Amire'de istihdam edilmesine çalışılmıştır. Bunun için Muallim Agamenone ile senelik 8.500 frank maaş tahsis, hanımı ve çocuğu dahil olmak üzere yol harcırahının ödenmesi ve ikamet edeceği dairenin kirasının Osmanlı Hükümeti tarafından

⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi İrade-Meclis-i Vâlâ, (BOA. İ.MVL.) nr.209/6790.

⁸ İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, Ankara 1993, s.156.

karşılanması şartıyla, bir sene süre ile hizmet etmek üzere, bir anlaşma sağlanmış ve bu kişi Deprem Şube Müdürü unvanı ile 1895 yılında göreve başlamıştır⁹. Bu bölümde birkaç yıl boyunca Doğu'da ve özellikle Osmanlı Devleti'nde gözlenen depremler hakkında dikkat çekici listeler hazırlanmıştır¹⁰. Böylece Osmanlı Devleti'nin son yıllarından itibaren, ülkemizde deprem sahasında ilk ilmi araştırmalar başlamıştır.

Ancak Osmanlı Coğrafyası'nda meydana gelen tarihi depremler hakkında, Türkiye'de çok az sayıda akademik çalışma yapılmıştır¹¹. Bu sebepten dolayı, bu çalışmada üzerinde hiçbir araştırma yapılmamış olan Güneybatı Anadolu Bölgesi'nde meydana gelen depremler hakkında bilgi verilecektir. Böylece XIX. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu bölgede meydana gelen depremlerin insan, toplum ve devlet hayatında yapmış olduğu olumsuz tesirler gösterilmeye çalışılacaktır.

Güneybatı Anadolu Bölgesi'nde Meydana Gelen Depremler

Türkiye'nin önemli deprem bölgelerinden birisi Güneybatı Anadolu Bölgesi'dir. Güneybatı Anadolu; Isparta Büklümü ile özdeşleşen ve Fethiye-Burdur fay kuşağı ile sınırlanan bir bölgedir. Fethiye-Burdur fay kuşağı daha çok birbirine paralel ve yarı paralel olan kesikli uzanımına sahip ve basamaklı bir yapı özelliği gösteren fay sistemlerinden meydana gelmektedir. Fethiye Körfezi ile Burdur Gölü arasında yaklaşık 300 kilometrelik bir uzanım gösteren bu fay kuşağının genişliği, çoğu yerde 3 ile 10 km. arasında değişmektedir¹².

⁹ Fatma Ürekli, **İstanbul'da 1894 Depremi**, İstanbul 2000, s.54 v.d.

¹⁰ Jean Vogt, a.g.m., s.44.

¹¹ Bu konuda bakınız: **Osmanlı İmparatorluğunda Doğal Afetler**, Editör: Elizabeth Zachariadou, Çeviri: Gül Çağalı Güven- Saadet Öztürk, İstanbul 2001.; Fatma Ürekli, **İstanbul'da 1894 Depremi**, İstanbul 2000.; Hüseyin Muşmal, "Konya Eyaleti İlgil Kazası'nda Yaşanan 1866 Depremi Üzerine İnceleme", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:20, Konya 2008, s.517-527.

¹² Ziya Öncü, **Burdur Fay Zonunda Deprem Erken Uyarı Sisteminin Geliştirilmesi**, (Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Jeoloji Mühendisliği Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.) Isparta 2007, s.20,

Bunun yanında Kuzey-Güney yönde yaklaşık 180 km, Doğu-Batı yönde 100 km genişliğinde üçgen şekilli olan Isparta Büklümü de, Kuzey-Doğu yönlü Burdur fayı ve Kuzey-Batı yönlü Akşehir-Simav fayı arasında yer almakta ve üç kırıkla karakterize edilmektedir. Bu kırıklar, Batıda Burdur fayı ve Doğuda Antalya fayı ile sınırlanan Teke kırığı, Kuzey-Güney yönlü Antalya ve Kırkkavak fayları ile sınırlanan ve Kovada grabenini de içine alan Antalya kırığı ve Kırkkavak ile Akşehir fayları arasında kalan Akseki kırığıdır. Bölgede Kuzey-Doğu ve Kuzey-Batı yönlü çekimli fay sistemleri, Eğirdir Gölü kuzeyinde kesişmektedir. Tektonik olarak kuzey yönlü Eğirdir-Kovada grabeni, Isparta Büklümü'nü ikiye ayırmaktadır. Bu eksenin batısındaki tektonik çizgiler Kuzey-Doğu gidişli, doğusundaki tektonik çizgiler ise Kuzey-Batı gidişlidir¹³.

Kısaca Fethiye Körfezi ile Burdur Gölü'nün içinde bulunduğu saha, tektonik kökenli bir depresyondur. Bu bölge Türkiye Deprem Bölgeleri haritasında yıkıcı büyüklükteki depremlerin meydana gelebileceği, birinci dereceden deprem riskli bölge içerisinde yer almaktadır¹⁴.

Bu sebepten dolayı, Güneybatı Anadolu Bölgesi'ndeki Burdur fay hattı çevresinde bulunan Antalya, Burdur, Isparta ve Muğla şehirlerinde, daha önceki yüzyıllarda olduğu gibi, XIX. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren de, çok sayıda hafif ya da şiddetli derecede deprem meydana gelmiştir.

Burada, coğrafi mekan olarak yakın konumda olan ve deprem esnasında bazı zamanlarda birbirini tesir altına alan Antalya ve Muğla bir bölüm, Isparta ve Burdur da bir bölüm halinde incelenecektir.

Antalya ve Muğla'da Meydana Gelen Depremler

Burdur fay kuşağının başlangıcında bulunan Muğla'nın Fethiye Kazası ile Antalya ve Teke Kırığı'nda, XIX. Yüzyılın ikinci yarısın-

¹³ Aynı Eser, s.21.

¹⁴ Bayram Çetin, **Burdur Kent Coğrafyası**, (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.) Erzurum 2007, s.24-26.

dan itibaren muhtelif zamanlarda çok sayıda deprem meydana gelmiştir¹⁵.

28 Şubat 1851 Cuma günü saat 10.50'de¹⁶ Rodos Adası'nda bir deprem meydana gelmiş ve bu deprem sabaha kadar aralıklarla devam etmiştir. Depremde Rodos Kalesi'nin içinde bulunan Sercivan Camisi'nin minaresi, şerefesine kadar bir miktar yarılmıştır. Ayrıca bu minarenin şerefesinin yukarısında bulunan taşlar yerlerinden ayrılmıştır. Rodos Kalesi'nde bulunan Çengel Kulesi ismi ile bilinen burcun da, doğu tarafının bir kısmı yıkılmıştır. Bu kulenin altında yer alan bir adet dükkanın ve bu dükkanın karşısında bulunan Nemçe Kumpanyası Mağazası'nın, ayrıca İbrahim Paşa Camisi'nin batısında bulunan bir-iki adet hanenin de taşları yerinden oynamıştır. Depremde Rodos Kalesi'nin Büyük Liman denilen mevkisinde bulunan, Arap Kulesi'nin üzerinde yer alan siperlerden bir kısmı harap olmuş ve kulenin temelinde bulunan kemer de yarılmıştır. Yeni Medreseler ismi ile anılan Gavur Mahallesi'ndeki bazı haneler de, bu depremden etkilenmiştir. Rodos Kalesi'nin uygun olmayan mahallerinden de ikişer-üçer taş yerinden oynayarak, aşağıya düşmüş, fakat bu taşlar bir zarara sebep olmamıştır. Sur haricinde bulunan köylerde ikamet eden halkın hanelerinden de bazıları yıkılmış, bazıları da harap olmuştur. Bununla birlikte, Rodos Adası'nda meydana gelen bu depremde can kaybı olmamıştır. Bu arada Rodos Meclisi tarafından, İnsanlara zarar vermesi muhtemel olan Sercivan Camisi'nin Minaresi ve Çengel Kulesi'nin yıktırılması kararlaştırılmıştır¹⁷. Rodos Adası'nda meydana gelen bu deprem hakkında, Patrona-yi Hümâyün Osman Paşa tarafından, 5 Mart 1851 tarihinde Kaptan Paşa'ya malumat verilmiştir¹⁸.

---

¹⁵ Ali Rıza Gönüllü, **Demokrat Parti Dönemi'nde Antalya (1950-1960)**, (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Ana Bilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.) İstanbul 2008, s.24.

¹⁶ Bu çalışmada geçen saatler 26 Aralık 1925 tarihine kadar ezanî saattir.

¹⁷ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi İrade-Dahiliye**, (BOA. İ.DH.), nr.230/13825. Lef.1-3.

¹⁸ Aynı Belge. Lef.1.

Bahr-i Sefid Valisi tarafından 7 Mart 1851 tarihinde, Sadaret'e, meydana gelen depremde Rodos Kalesi'nde bulunan Sercivan Camisi'nin Minaresi'nin, Rodos Kalesi'nin çarşısı içinde bulunan duvarlarının, ayrıca Rodos Kalesi'nin bazı kuleleri ile Arap Kulesi'nin zarar görmüş olduğu, Arap Kulesi'nin kendi kendine yıkılmağa yüz tuttuğu ve bu kule kendi halinde yıkıldığı takdirde Büyük Limanı taşlarla dolduracağı, depremden zarar görmüş olan mahallerin yıkılması ve yerlerinin temizlenmesi için önemli miktarda paraya ihtiyaç olduğu bildirilmiştir. Ayrıca Sadaret'ten Rodos Kalesi'nin yıkılacak olan mahallerinde, gerekli keşif ve muayenenin yapılabilmesi için, bir mühendisin gönderilmesi talep edilmiştir¹⁹. Aynı tarihte Bahr-i Sefid Meclisi de, bu konuda benzer bir karar almış ve bu karar Sadaret'e gönderilmiştir²⁰.

Rodos Adası'nda meydana gelen bu deprem, aynı tarihte Menteşe (Muğla) Sancağı'na bağlı olan ve beş kazalar olarak da bilinen Fethiye (Mekri), Eşen, Döğner, Eğredos ve Onamlı Kazalarında hissedilmiştir. Bu bölgeden alınan ilk bilgilerde deprem sonucunda, çok sayıda İslam ve Hıristiyan ahalinin öldüğü, önemli miktarda hayvanın helak olduğu ve çok sayıda dam²¹ ve kerpiç²² binanın harap olduğu ortaya çıkmıştır. Bu arada Fethiye'ye üç saat mesafede bulunan Bayır Kaya Köyü'nde üç yüz ev, Onamlı Köyü'nde de yirmi sekiz ev yıkılmıştır. Depremde Fethiye İskelesi'nde yeniden inşa edilmiş olan mağaza, dükkan ve kahvehanelerin hepsi ile birkaç tane ev yıkılmıştır. Ayrıca depremde bu evlerde bulunan üç kişi de vefat etmiştir. İngiltere Konsolos Vekili Karlot'un konağı da, bu depremde zarar görmüştür. Deprem sonunda Fethiye İskelesi'nde yıkılmış olan binalarda bulunan susam, palamut, buğday ve sair hububat ile bazı emtia ve eşya da meydana kalarak telef olmuştur. Deprem aralıklarıyla devam ettiği için, bölge halkı evlerine girmemiş dağlara ve ormanlık alan-

¹⁹ Aynı Belge. Lef.4.

²⁰ Aynı Belge. Lef.5.

²¹ "Dam; Toprak damlı ev, kulübe, köy evi.; **Derleme Sözlüğü**, Ankara 1969, IV/1347.

²² "Kerpiç; Pişirilmemiş tuğla.; Şemseddin Sami; **Kamûs-i Türkî**, Dersaadet 1317, s.1155.

lara gitmişlerdir. Fethiye halkının bir bölümü de Sidim'e²³ çıkmıştır. Halk buralarda keçeden ve kilimden yaptıkları çadırlara yerleşmişler ve günlük çalışmaları da bırakmışlardır. Ayrıca halkın bir kısmı da Fethiye İskelesi'nde bulunan tüccar gemilerine yerleşmiştir²⁴. Bu deprem hakkında Fethiye, Onamlı, Eğredos ve Döğür Kaza Müdürleri tarafından, Mentеше Kaymakamlığı'na bilgi verilmiştir²⁵. Fethiye Kazası'nda ve civarında meydana gelen bu deprem, Mentеше Kaymakamlığı tarafından 11 Mart 1851 tarihinde Aydın Vilâyeti'ne bildirilmiştir²⁶.

Fethiye Kazası'nda ve çevresinde meydana gelen bu depremin, Aydın Valiliği tarafından öğrenilmesi üzerine, valilik tarafından Mentеше Kaymakamlığı'na, depremde hanesi harap olanlardan henüz bir mekana yerleşmemiş kimselerin uygun hanelere yerleştirilmeleri, korkudan hanelere giremeyenlerin de, Yörüklerden çadır gibi iskana uygun eşyalar tedarik edilerek, bu mekanlara yerleşmelerinin sağlanması, deprem sonunda zarar gören ve yardıma muhtaç olanların isimlerinin kayıt edildiği bir defterin hazırlanması, ayrıca acil olarak yardıma muhtaç olanlara icabına göre yardım yapılması hususlarında talimat verilmiştir²⁷.

Patrona-yi Hümayûn Osman Paşa da, Rodos Adası'na gelen Fethiyeli kayıkçılardan, Fethiye Kazası'nda deprem meydana geldiğini öğrenmiş ve bu olayı Kaptan Paşa'ya bildirmiştir. Kaptan Paşa da konu hakkında Sadaret'i haberdar etmiştir²⁸. Ayrıca Aydın Valiliği tarafından 19 Mart 1851 tarihinde Sadaret'e Fethiye Kazası'nda ve çevresinde meydana gelen deprem hakkında bilgi verilmiştir²⁹.

---

²³ Sidim; Fethiye Kazası'nda bulunan Dodurga Dağı'nın üzerinde yer alan İlkçağ şehri.; Bilge Umar, **Türkiye'deki Tarihsel Adlar**, İstanbul-(bty.), s.726.

²⁴ BOA. İ. DH. nr.231/13869. Lef.1.; BOA. İ. DH. nr.231/13865, Lef.1-4.

²⁵ BOA. İ. DH. nr.231/13865, Lef.1-4.

²⁶ Aynı Belge. Lef.5.

²⁷ Aynı Belge. Lef.6.; BOA. İ. DH. nr.231/13869. Lef.1.

²⁸ BOA. İ. DH. nr.231/13869. Lef.1-3.

²⁹ BOA. İ. DH. nr.231/13865. Lef.6.; BOA. İ. DH. nr.231/13869. Lef.1.

Sadaret de, 19 Mart 1851 tarihinde Rodos Adası'nda ve Fethiye Kazası'nda meydana gelen deprem hakkında padişahı haberdar etmiştir. Ayrıca depremden zarar görmüş olan Rodos Kalesi'nde keşif ve muayene yapmak üzere, Maliye Hazinesi'nden 3.500 kuruş harcırah tahsis edilerek Tophâne-i Amire tarafından Binbaşı Hüsnü Efendi'nin Rodos Adası'na, Fethiye'de meydana gelen depremde zarara uğrayan ahaliyi münasip mahallere yerleştirmek ve zarara uğrayan bu insanlara yardım yapmak için hakiki durumlarını araştırmak üzere, Tersane-i Amire Hazinesi'nden 1.000 kuruş harcırah verilerek Binbaşı Zühtü Bey'in Fethiye'ye gönderilmesini ve burada Patrona-yi Hümayun Osman Paşa ile birlikte gerekli tahkikatı yapmasını padişaha arz etmiştir. Sadaret'in bu talebi, padişah tarafından kabul edilmiş ve konu ile ilgili olarak 20 Mart 1851 tarihinde bir İrâde-i Seniye çıkarılmıştır³⁰.

Kaptan Paşa tarafından da padişah irâdesine dayanılarak Binbaşı Zühdü Bey, depremle ilgili tahkikat yapmak üzere, 24 Mart 1851 tarihinde Rodos Adası'na gönderilmiş ve bu konu hakkında Sadaret'e gerekli malumat verilmiştir³¹.

Fethiye Kazası ve civarında meydana gelen deprem hakkında, Sadaret tarafından 30 Mart 1851 tarihinde de padişaha bir tezkire gönderilmiş ve bu tezkirede, Fethiye ve civarında meydana gelen deprem hakkında gerçek durumun, gönderilen memurun dönüşü ile ortaya çıkacağı, ayrıca deprem mahallinde gerekli yardımların yapılmasına teşebbüs edildiği arz edilmiştir³². Sadaret'in bu tezkiresi üzerine, 1 Nisan 1851 tarihinde, deprem mahallinde yapılan çalışmaların uygun görüldüğüne dair bir padişah irâdesi yayınlanmıştır³³.

2 Nisan 1851 tarihinde de Rodos Adası'nda bulunan bir vapurla, Patrona-yi Hümayûn Osman Paşa, Binbaşı Zühtü Bey ile birlikte Fet-

³⁰ BOA. İ. DH. nr.230/13817.; BOA. İ. DH. nr.230/13825. Lef.5.

³¹ BOA. İ. DH. nr.231/13869. Lef.2.

³² Aynı Belge. Lef.7.; **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadaret Âmedî Kalemî Belgeleri** (BOA. A. AMD.), nr.30/39.

³³ BOA. İ. DH. nr.231/13869. Lef.3.; BOA. İ. DH. nr.231/13865. Lef.1-5.

hiye Kazası'na hareket etmişlerdir. Patrona-yi Hümayûn Osman Paşa ve Binbaşı Zühtü Bey, mahalli yöneticiler ile birlikte, deprem bölgesinde bulunan köyleri ziyaret etmişler ve bu mahallerde ikamet eden İslam ve Hıristiyan halkın, içinde bulunduğu durumu tahkik etmişlerdir. Patrona-yi Hümayûn Osman Paşa ve beraberindekilerin yapmış olduğu bu keşif gezisi, ahali tarafından memnuniyetle karşılanmış ve ahali bu vesile ile padişaha teşekkürlerini arz etmiştir. Patrona-yi Hümayûn Osman Paşa ve Binbaşı Zühtü Bey'in, deprem bölgesinde yapmış oldukları inceleme sonunda, depremin 28 Şubat 1851 Cuma günü akşamı saat 11.30 sıralarında Fethiye'ye dört saat mesafede bulunan Baba Dağı'nın top patlar gibi ses çıkarması ile birlikte meydana geldiği, bu deprem sırasında Fethiye İskelesi'nde bir zarar olmadığı, ancak buraya yakın olan köylerde hane, Cami, Kilise ve bahçe duvarlarının hasar gördüğü ortaya konulmuştur. Yine bu inceleme sonunda, aynı gece Baba Dağı'nın yine top patlar gibi ses çıkardığı anda, ilk depremden daha şiddetli bir deprem olduğu ve bu depremin sabaha kadar aralıklarla devam ettiği, meydana gelen bu depremler sırasında önemli ölçüde can ve mal kaybının olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Fethiye ve çevresinde meydana gelen depremlerin, daha sonraki günlerde aralıklarla sürdüğü ve bu depremler esnasında dağlardan, alçaklara yuvarlanan taşların, Fethiye İskelesi'nde bulunan bazı evlerin yıkılmasına sebep olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında Patrona-yi Hümayûn Osman Paşa ve Binbaşı Zühtü Bey'in yaptıkları inceleme neticesinde, 28 Şubat 1851 ile 7 Nisan 1851 tarihleri arasında, Fethiye Kazası ve civarında meydana gelen depremlerde kadın ve erkek toplam 41 kişinin öldüğü ve 803 hanenin yıkıldığı ortaya çıkmıştır. Bu konu ile ilgili olarak hazırlanmış olan evraklar, Patrona-yi Hümayûn Osman Paşa tarafından, 10 Nisan 1851 tarihinde Binbaşı Zühtü Bey ile beraber Kaptan Paşa'ya gönderilmiştir³⁴.

Binbaşı Zühtü Bey'in İstanbul'a getirmiş olduğu bu evraklar, 21 Nisan 1851 tarihinde Kaptan Paşa tarafından, bir tezkire ile Meclis-i Vâlâ'ya tevdi edilmiştir³⁵. 29 Nisan 1851 tarihinde, Meclis-i Vâ-

³⁴ BOA. İ. MVL. nr.209/6790, Lef.1-11.

³⁵ Aynı Belge. Lef.12.

lâ'da yapılan görüşme sonucunda, Fethiye ve civarında meydana gelen depremde, zarara uğrayan ahalinin tertip edilmiş olan vergilerinin bir sene müddet ile ertelenmesine karar verilmiştir³⁶. Meclis-i Vâlâ'nın almış olduğu bu karara dayanılarak, Sadaret tarafından hazırlanmış olan tezkire, 10 Mayıs 1851 tarihinde padişaha arz edilmiştir. Ancak padişah tarafından 12 Mayıs 1851 tarihinde yayınlanan İrâde-i Seniye'de, tertip edilmiş olan vergilerin ertelenmesinden sarf-ı nazar edilerek, adı geçen mahal halkından depremden zarar görenlerin vergilerinin bir seneliğinin af edilmesi emredilmiştir³⁷.

Fakat Meclis-i Muhasebe-i Maliye tarafından, depremden zarar gören ahalinin tertip edilmiş olan vergilerinin bir seneliğinin af edilmesi olayının, Hazine'nin uygulamasına aykırı olduğu düşünülmekte idi. Bu nedenle Meclis-i Muhasebe-i Maliye tarafından bir mazbata hazırlanmıştı. Bu mazbatada, mahallinden alınan malumata göre Fethiye Kazası'nda meydana gelen depremden dolayı, ahalden zarar görenlerin bir senelik vergilerinin iki yük³⁸ otuz bir bin yüz seksen beş buçuk kuruş ve harap olan Cami ve mescitlerle sair hayratların imar masraflarının da bir yük yetmiş beş bin beş yüz kuruş olduğu, bunun yanında vergilerin af edilmesi olayının, hazinenin usulüne uygun olmadığı ve adı geçen vergilerin emsaline uygun olarak bir sene müddet ile ertelenmesi, Cami ve mescitlerle sair hayratlarında vakıflarının olup-olmadığının tahkik edilmesi, vakfı olmayanların ne kadar olduğu, vakıfları olanların da nasıl idare edildiklerinin mahallinden öğrenilmesi üzerinde durulmuştu. Meclis-i Muhasebe-i Maliye'nin hazırlamış olduğu bu mazbata, Maliye Nazırı tarafından, Meclis-i Vâlâ'ya gönderilmiştir. 19 Aralık 1851 tarihinde Meclis-i Vâlâ'da yapılan görüşme sonunda, Meclis-i Muhasebe-i Maliye'nin bu talebi kabul edilmiştir³⁹.

³⁶ Aynı Belge. Lef.13.

³⁷ Aynı Belge. Lef.14.

³⁸ "Yük; Beş yüz bin kuruşluk bir meblağdır."; Şemseddin Sâmî, **Kâmûs-i Türkî**, Der-saadet 1317, s.1565.

³⁹ BOA. İ. MVL. nr.227/ 7790. Lef.1.; **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadaret Mektubî Kalemi Nezaret ve Devâir Yazışmalarına Ait Belgeler**, (BOA. A. MKT. NZD.), nr.54/95.

Daha sonra Meclis-i Vâlâ tarafından, bu konu hakkında, Sadaret'e gerekli bilgi verilmiştir. Sadaret de, Meclis-i Muhasebe-i Maliye'nin teklifini ve Meclis-i Vâlâ'nın bu konudaki olumlu görüşünü, padişaha arz etmiştir. Padişah tarafından da 31 Aralık 1851 tarihinde konu ile ilgili bir İrâde-i Seniye yayınlanmıştır⁴⁰. Padişah irâdesinin yayınlanmasından sonra, Sadaret tarafından, Fethiye Kazası'nda meydana gelen depremde zarara uğrayan ahalinin, vergilerinin bir sene müddet ile ertelendiği keyfiyeti Maliye Nezâreti'ne bildirilmiş, ayrıca padişah irâdesi hakkında Cezâir-i Bahr-i Sefid Valisi'ne bilgi verilmiş ve gerekli işlemin yapılması emredilmiştir (8 Ocak 1852)⁴¹.

8-15 Kasım 1886 tarihleri arasında Antalya ile Antalya'nın Elmalı Kazası ve çevresinde aralıklarla çok sayıda şiddetli ve hafif derecede deprem meydana gelmiştir. 8 Kasım 1886 günü gündüz vakti saat 08.00'de Antalya'da ve Antalya'nın Elmalı Kazası'na bağlı Avlan Gölü mevkiinde top sesi gibi gürültü ile bir dakika süreli şiddetli bir deprem olmuştur. Deprem sonucunda Avlan Gölü'nün kenarında bulunan şose yolun göl ciheti yarılmış ve yıkılmıştır. Ayrıca yolun sol tarafında bulunan dağdan, çok sayıda büyük ve küçük taş yuvarlanarak yolun üstüne ve gölün içine düşmüştür. Deprem esnasında yolun üstünde çalışmakta olan ameleler dağılmıştır. Ancak bu ameleler ve yoldan gelip-geçen yolcular arasında can kaybı meydana gelmemiştir. Fakat kestiği ağaçları hayvanına yüklemek üzere iken, deprem sebebi ile üzerine ağaç düşen on beş yaşında bir çocuk, yanında bulunan merkebi ile beraber ölmüştür. Ayrıca dağlardan düşen taşlar neticesinde, Elmalı'nın Tekke Köyü'nde bir çocuk yaralanmış, Solak Köyü'nde de iki at ölmüştür. Deprem sonucunda Elmalı Kasabası'nda ise mal ve can kaybı olmamıştır. Deprem sabaha kadar on beş defa vuku bulmuştur. Bu arada depremde yıkılan yolu kontrol etmek üzere, yerel yönetim tarafından, bir kondüktör deprem mahalline gönderilmiştir. Elmalı Kazası'nda meydana gelen bu deprem, Elmalı Kaymakamlığı Vekâleti tarafından 9 Kasım 1886 tarihinde Teke

⁴⁰ İ. MVL. nr.227/7790. Lef.2.

⁴¹ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadaret Mektubü Kalemî Meclis-i Vâlâ Yazışmalarına Ait Belgeler**, (BOA. A. MKT. MVL.), nr.49/23.

Mutasarrıflığı'na bildirilmiştir. Aynı tarihte Antalya ve Antalya'nın Elmalı Kazası'nda meydana gelen deprem hakkında, Konya Valisi Said Bey tarafından Dahiliye Nezâreti'ne bilgi verilmiştir⁴². Dahiliye Nezâreti de bu olay hakkında Sadaret'i haberdar etmiştir. 10 Kasım 1886 tarihinde de sadrazam tarafından, Antalya ve Elmalı'da meydana gelen deprem hakkında, padişaha bilgi verilmiştir⁴³.

Elmalı Kazası'nın Avlan Gölü mevkiinde, Salı, Çarşamba, Perşembe ve Cuma günleri de gece ve gündüz vakti ara sıra hafif surette olmak üzere artçı depremler meydana gelmiştir. Yalnız bu bölgede Cumartesi günü deprem meydana gelmemiştir. Pazar gecesi ise, yine top sedası gibi gürültü ile dört defa, Pazar günü saat 04.00'de de şiddetli şekilde bir defa daha deprem meydana gelmiştir. Bu depremler sonucunda Finike İskelesi ahalisi, hanelerini terk etmişler ve geceleri çadır ve alacak⁴⁴ kulübelerinde kalmaya başlamışlardır. Meydana gelen bu depremler sonucunda can kaybı olmamış, ancak bazı hane ve mekanların duvarları yarılmış ve birkaç tane ocak bacası yıkılmıştır. Bu arada Pazartesi günü de bu mahalde deprem olmamıştır. Salı gecesi ise saat 05.10- 10.00 arasında dört defa daha deprem meydana gelmiş ve bu depremler sonucunda herhangi bir zarar meydana gelmemiştir. Meydana gelen bu depremler Finike Nahiye Müdürlüğü tarafından 15-16 Kasım 1886 tarihlerinde Teke Mutasarrıflığı Vekâleti'ne bildirilmiştir. Teke Mutasarrıflığı Vekâleti de, Elmalı Kazası ile çevresinde meydana gelen depremler hakkında, Konya Vilâyeti'ne malumat vermiştir⁴⁵.

Elmalı Kazası ve çevresinde meydana gelen bu deprem olayları, Konya Vilâyeti tarafından, Dahiliye Nezâreti'ne bildirilmiştir. Dep-

⁴² **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yıldız Perakende Evrakı Dahiliye Nezareti Maruzatı**, (BOA. Y. PRK. DH.), nr.1/110. Lef.1.; **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yıldız Sadaret Hususî Maruzat Evrakı**, (BOA. Y. A. Hus.), nr.196/56. Lef.1.

⁴³ BOA.Y. A. Hus. nr.196/56. Lef.2.

⁴⁴ “Alacak: Çam ya da ladin dallarından tünel şeklinde yapılan kafesin üzerinin, keçe ya da çulla örtülmesi sonucunda meydana gelen bir mesken türüdür”. Mehmet Nuri Gönüllü, “Alanya Yaylalarında Geleneksel Meskenler ve Barmaklar”, **Türk Akdeniz 2000-Belleten**, Antalya 2000, s.52.

⁴⁵ BOA. Y. PRK. DH. nr.1/110. Lef.1.

rem haberini alan Dahiliye Nezâreti de, ahalinin heyecanını teskin etmek ve deprem sahasında gerekli korunma tedbirleri almak üzere, Konya Vilâyeti'ne lazım gelen talimatı vermiştir. Ayrıca Dahiliye Nezâreti 28 Kasım 1886 tarihinde, Teke Sancağı'nın Elmalı Kazası ve çevresinde meydana gelen bu depremler hakkında Sadaret'e bilgi vermiştir. Bunun yanında Konya Vilayeti'nin talep ettiği çadırların acil olarak gönderilmesini istemiştir⁴⁶.

Ancak Ser Askerlik, mevcut askerler için lazım gelen çadırların, hazırlanmasında ve tedarik edilmesinde müşkülât görülmekte olduğundan, Redif Debboyları'nda bulunan eşyanın verilmesinin uygun olmadığı görüşünde idi. Sadaret tarafından, Ser Askerlik'in bu olumsuz görüşü, Dahiliye Nezâreti'ne bildirilmiştir⁴⁷.

Bu esnada Konya Vilâyeti, barınmak için Askeri Debboy'dan çadır alınmasını Dahiliye Nezâreti'nden bir defa daha talep etmiştir. Dahiliye Nezâreti de 4 Aralık 1886 tarihinde, bu konuda Antalya Redif Kumandanlığı Vekâleti'ne acele olarak izin verilmesi hususunda, Ser Askerlik'e emir verilmesini Sadaret'ten istemiştir⁴⁸.

Elmalı Kazası'nda meydana gelen depremin, aralıklarla devam etmesi sonucunda, Elmalı Kazası'na bağlı olan köylerde yaşayan halk da, yaylalarda bulunan akrabalarının yanlarına gitmişlerdi. Elmalı Kasabası halkı da mecburiyet karşısında hanelerinde ikamet etmek zorunda kalmışlardı. Bu konuda Dahiliye Nezâreti tarafından 13 Aralık 1886 tarihinde Sadaret'e gerekli malumat verilmiştir⁴⁹.

Bu arada Teke Mutasarrıflığı'nın vermiş olduğu bilgiye dayanarak, Dahiliye Nezâreti tarafından 30 Aralık 1886 tarihinde, Sadaret'e, Elmalı ve çevresinde deprem hareketinin devam etmekte olduğu, köylerde yaşayan ahalinin yaylalardaki akrabalarının yanlarına nakil oldukları, ancak kasaba ahalisinin mecburiyet karşısında hane-

---

⁴⁶ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi**, (BOA. DH. MKT.), nr.1381/58.

⁴⁷ BOA. DH. MKT. nr.1388/116.; BOA. DH. MKT. nr.1384/48. Lef.2.

⁴⁸ BOA. DH. MKT. nr.1378/84.

⁴⁹ BOA. DH. MKT. nr.1384/48.

lerinde ikamet etmekte oldukları, ayrıca şimdilik çadıra ihtiyaçlarının olmadığı, köylerde yardıma muhtaç olan ahali konusunda da gerekli tahkikatın yapılmakta bulunduğu bildirilmiştir⁵⁰.

Elmalı Kazası ve havalisinde meydana gelen bu depremler sonucunda, bir çok bina yıkılmıştır. Ayrıca deprem aralıklarıyla devam etmektedir. Yardıma muhtaç olan köylerde de inceleme yapılmıştır. Yapılan incelemelerde meydana gelen bu deprem sonucunda Elmalı Kazası'nın yedi köyünde ve bir mahallesinde 934 kişiden 131 kişinin, 350 kuruş tutarında zarara uğradıkları tespit edilmiştir. Teke Mutasarrıflığı tarafından bu yerleşim yerlerinde yaşayan nüfusun hakikaten yardıma ihtiyaçlarının olmadığı ve Abdal Musa Dergahı'nda meydana gelen zararında keşif edileceği Dahiliye Nezâreti'ne bildirilmiştir. Teke Mutasarrıflığı'nın vermiş olduğu bu malumat hakkında, Dahiliye Nezâreti tarafından, 10 Ocak 1887 tarihinde Sadaret'e bilgi verilmiştir⁵¹.

Elmalı Kasabası'nda daha önce meydana gelen deprem⁵², hükümet konağının bazı odalarının yıkılacak kadar tahrip olmasına neden olmuştu. Bundan dolayı da hükümet konağının içinde oturulması tehlikeliydi. Hükümet konağının tamiri esnasında kullanılacak olan taş ve ağaç yardım sureti ile tedarik edilmişti. Ancak hükümet konağının sair tamir masrafları için, 12 bin kuruş miktarında bir meblağın sarf edilmesi gerekmekte idi. Bu para Konya Vilâyeti tarafından Dahiliye Nezâreti'nden talep edilmiştir. Dahiliye Nezâreti de Konya Vilâyeti'nin bu talebini, Muhasebe Nezâreti'ne bildirmiştir. Muhasebe Nezâreti'nden gelen cevap üzerine, Dahiliye Nezâreti tarafından 19 Haziran 1887 tarihinde Konya Vilâyeti'nden , adı geçen tamirat için ne kadar yardım vuku bulduğu ve ne kadar miktarın emval-i mahalliye tarafından verileceği izah edildikten sonra, bu konuda tanzim edilecek olan keşif defterinin gönderilmesi istenmiştir⁵³.

⁵⁰ BOA. DH. MKT. nr.1388/116.

⁵¹ BOA. DH. MKT. nr.1391/42.

⁵² Bu hasar 28 Kasım 1886 tarihinde meydana gelen deprem sırasında ortaya çıkmıştı.; BOA. DH. MKT. nr.1378/84.

⁵³ BOA. DH. MKT. nr.1426/60.

Elmalı Kazası'na bağlı Ovacık Köyü halkı da, meydana gelen deprem sonucunda zarara uğramıştı. Ovacık Köyü'nde meydana gelen zarar üzerine, Konya Vilâyeti tarafından bu köy halkının 1887 yılına ait Temettu, Arazi ve Emlak Vergileri'nin af edilmesi, Dahiliye Nezâreti'nden talep edilmişti. Konya Vilâyeti'nin bu talebi, Dahiliye Nezâreti tarafından, Maliye Nezâreti'ne bildirilmiş ve bu konuda gerekli işlemin yapılması istenmişti⁵⁴. Ancak Maliye Nezâreti tarafından, yangın veya deprem sebebi ile yıkılmış ve harap olan binaların vergisi hakkında, arsalar dan binde dört hesabı ile vergi indirilmesi geçerli kaide olmasına rağmen, depremden zarara uğrayanların emlak ve temettu vergilerinin külliyen af edilmesi ile ilgili bir nizam ve emsal olmadığından dolayı, adı geçen vergilerin af edilmesinin caiz olmadığı, ancak bu vergilerin ödeme emirlerinin bir sene müddetle ertelenmesinin uygun görüldüğü Dahiliye Nezâreti'ne bildirilmiştir. Maliye Nezâreti'nin almış olduğu bu karar üzerine, Dahiliye Nezâreti tarafından 3 Eylül 1887 tarihinde Sadaret'ten, bu konu Bab-ı Ali tarafından da tasvip edilirse, gerekli işlemin yapılması için Hazine'ye malumat verilmesi istenmiştir⁵⁵. Dahiliye Nezâreti, 19 Eylül 1887 tarihinde de Konya Vilâyeti'ne, adı geçen vergilerin af edilmesinin caiz olmadığını, ancak bu vergilerin ödeme emirlerinin bir sene müddetle ertelenmesinin uygun görüldüğünü bildirmiştir⁵⁶.

1902 yılının Ağustos ayında da⁵⁷ Antalya'nın Elmalı Kazası'nda bir gecede yedi defa deprem meydana gelmiştir. Ancak Elmalı Kazası'nda meydana gelen bu deprem, herhangi bir hasara sebep olmamıştır. Bu konuda 9 Ağustos 1902 tarihinde Konya Vilâyeti'nin vermiş olduğu bilgiye dayanılarak, Dahiliye Nezâreti tarafından Sadaret'e gerekli malumat verilmiştir⁵⁸.

⁵⁴ BOA. DH. MKT. nr.1424/101.

⁵⁵ BOA. DH. MKT. nr.2444/32.

⁵⁶ BOA. DH. MKT. nr.1448/45.

⁵⁷ Belgede, depremin meydana geldiği net tarih verilmemiştir. BOA. DH. MKT. nr.564/21.

⁵⁸ BOA. DH. MKT. nr.564/21.

1926 yılının Mart ayında⁵⁹ da Muğla'nın Fethiye Kazası'nda bir deprem meydana gelmiştir⁶⁰. Fethiye'de meydana gelen bu deprem, Antalya'nın Finike ve Kaş Kazaları'nda da hissedilmiştir⁶¹. Fethiye Kazası'nda meydana gelen bu deprem üzerine, Rodos Hükümeti tarafından, acil olarak gerekli olan malzemenin derhal bir torpido ile sevk edilmek üzere, Türk Hükümeti'nin emrine amade tutulduğu Rodos Şehbenderliği'ne bildirilmiştir. Rodos Hükümeti'nin yapmış olduğu yardım teklifi üzerine, Hariciye Vekâleti tarafından 21 Mart 1926 tarihinde Baş Vekâlet'e bu konudaki görüşü sorulmuştur⁶². Ancak Baş Vekâlet tarafından bir gün sonra, Hariciye Vekâleti'ne verilen cevapta, Rodos Hükümeti tarafından gönderilmek istenilen malzemeye lüzum görülmediği bildirilmiştir⁶³.

Bu esnada Antalya'nın Finike ve Kaş Kazaları ile Eynal ve Kalamaki Nahiyeleri'nde ve civarında, meydana gelen depremde zarar gören ahalinin acılarını hafifletmek üzere, yöre halkına, ihtiyaç duydukları iâşe ve inşaat malzemelerini tedarik etmeleri için, Mesarif-i Gayr-i Melhuze'den on bin lira verilmesi, Dahiliye Vekâleti tarafından, 21 Mart 1926 tarihinde İcra Vekilleri Heyeti'ne teklif edilmişti. İcra Vekilleri Heyeti de aynı tarihte yaptığı toplantıda, Dahiliye Vekâleti'nin bu teklifini kabul etmiştir⁶⁴.

Antalya Mebusu Rasih (Kaplan) Bey tarafından da, 22 Mart 1926 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na bir temenni önergesi verilmiştir. Bu önergede meydana gelen deprem neticesinde harap olan Antalya dahilindeki Finike Kazası'nın merkezi ile Kaş Kazası'nın merkezine, merkezi yönetim tarafından gerekli yardım yapılması konusunda Baş Vekâlet'e bilgi verilmesini, bilhassa Kaş Kazası'nın merkezi olan Andifli'nin, İtalya'nın işgali altında bulunan

⁵⁹ Belgede, depremin meydana geldiği net tarih verilmemiştir. BCA. Mua. F. K. 030.10.0.0. Y. N. 119.837.5. Lef.1.

⁶⁰ BCA. Mua. F. K. 030. 10.0.0. Y. N. 119.837.5. Lef. 1.

⁶¹ Aynı Belge. Lef.3.

⁶² Aynı Belge. Lef. 1.

⁶³ Aynı Belge. Lef.2.

⁶⁴ **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Bakanlar Kurulu Kararları**, (BCA. BKK.), F. K. 030.18.01.01. Y. N. 018.21.5.

Meis Adası'nın yaklaşık bir mil yakınında olduğu, mevcut binasının ancak memurlarına kısmen kifayet edebilecek miktarda bulunduğu, memurların ve halkın mesken, iâşe ve sağlığa uygun içecek su bulamamak sıkıntısı içinde oldukları, ayrıca bu deprem sebebi ile sıkıntının daha da arttığı ve bütün bu sebeplerden dolayı yardım yapılması için gerekli işlemin yapılması istenmiştir⁶⁵. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından bu önerge, gereğinin yapılması için Baş Vekâlet'e gönderilmiştir (25 Mart 1926)⁶⁶. Baş Vekâlet tarafından, Antalya Mebusu Rasih (Kaplan) Bey'in bu talebi, 1 Nisan 1926 tarihinde, Maliye Vekâleti'ne bildirilmiştir⁶⁷. Ancak Maliye Vekâleti tarafından, deprem neticesinde harap olan Finike ve Kaş Kazaları ahalisine, Mesarif-i Gayr-i Melhuze Faslı'nın Bakiye Tahsisatı'nın şimdilik yardım icrasına müsait bulunmadığından dolayı, yardım yapılmasına imkanı olmadığı Baş Vekâlet'e bildirilmiştir⁶⁸. Baş Vekâlet de, Maliye Vekâleti'nin bu olumsuz cevabını, 1 Mayıs 1926 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na bildirmiştir⁶⁹.

Elmalı Kazası'nın Belediye ve Halk Fırkası Reisi Hulusi Bey de, depremden zarar görmüş olan Elmalı Kazası'nın ihtiyacı için 500 metre küp mamul olmayan ağacın, devletçe konulan fiyat mukabilinde Belediye ve Halk Fırkası namına işletilmesini⁷⁰ Ziraat Vekâleti'nden talep etmiştir. Ziraat Vekâleti de, 18 Haziran 1922 tarihli Kanun ve buna müteallik 13 Ağustos 1922 tarihli Talimatname ahkâmına uygun olarak, bu talebin yerine getirilmesini, 1 Mayıs 1926 tarihinde Antalya Orman Baş Müdürlüğü'ne bildirmiştir. Ayrıca Ziraat Vekâleti bu konu hakkında Baş Vekâlet'e malumat vermiştir⁷¹. Baş Vekâlet de 5 Mayıs 1926 tarihinde Elmalı Belediye ve Halk Fırkası Başkanlığı'na, Ziraat Vekâleti'nin Antalya Orman Baş Müdürlüğü'ne vermiş olduğu talimat hakkında bilgi vermiştir⁷².

---

⁶⁵ Aynı Belge. Lef.3.

⁶⁶ Aynı Belge. Lef.4.

⁶⁷ Aynı Belge. Lef.5.

⁶⁸ Aynı Belge. Lef.6.

⁶⁹ Aynı Belge. Lef.7.

⁷⁰ BCA. Mua. F. K. 030.10.0.0. Y. N. 119.837.6. Lef.1.

⁷¹ Aynı Belge. Lef.2.

⁷² Aynı Belge. Lef.3.

Dahiliye Vekâleti de 12 Temmuz 1926 tarihinde, Muğla ve Burdur Vilâyetleri'ne bağlı olan Köyceğiz, Marmaris, Fethiye ve Tefenni Kazaları'nda meydana gelen depremden dolayı, zarara uğrayan halkın acısını hafifletmek üzere, bu yöreler halkına, iaşe ihtiyaçlarını ve inşaat malzemelerini tedarik etmeleri için, Mesarif-i Gayr-i Melhuze'den beş bin lira verilmesini, İcra Vekilleri Heyeti'nden talep etmiştir. İcra Vekilleri Heyeti de 25 Temmuz 1926 tarihinde yaptığı toplantıda, Dahiliye Vekâleti'nin bu talebini kabul etmiştir⁷³.

13 Ocak 1941 tarihinde saat 10.14'de de Antalya'nın Korkuteli Kazası'nda üç saniye süren şiddetli bir deprem olmuştur. Ancak deprem esnasında herhangi bir hasar meydana gelmemiştir. Ayrıca bu tarihte, İzmir'in Cumaovası Kazası'nın Bulğurca Köyü'nde saat 17.00'de ve 19.50'de iki defa hafif şiddette deprem meydana gelmiştir. Bu depremlerde de bir zayıat olmamıştır⁷⁴.

Muğla Vilâyeti'nde 1941 yılının Mayıs ve Haziran aylarında sık aralıklarla şiddetli ve hafif derecede çok sayıda deprem meydana gelmiştir⁷⁵; 15 Mayıs 1941 tarihinde saat 05.30'da Muğla'nın Fethiye Kazası'nın merkezinde hafif şiddette bir deprem meydana gelmiştir. Bu depremde can ve mal kaybı olmamıştır⁷⁶. 23 Mayıs günü saat 23.00'de de Muğla'nın merkezi ile Yatağan ve Gökova Nahiyeleleri'nde 3 saniye süren kuvvetli bir deprem meydana gelmiş ve bu deprem kısa fasılalarla devam etmiştir⁷⁷.

23 Mayıs günü saat 21.52'den 24 Mayıs günü saat 01.40'a kadar Muğla'da 23 deprem meydana gelmiştir. Ancak Muğla'nın merkezinde 24 Mayıs günü Saat 01.42 de meydana gelen deprem esnasında, Hisar Dağı'ndan yıkılan bir kayanın düşmesi ile iki kişi ölmüş, iki kişi yaralanmış, bir dam çökmüş ve bunun sonunda beş kişi hafif yaralanmıştır. Ayrıca bu depremde Pisi Köyü'nde de bir kişi öl-

⁷³ BCA. BKK. F. K. 030.18.01.01. Y. N. 020.45.15.

⁷⁴ BCA. Mua. F. K. 030.10.0.0. Y. N. 119.846.22. Lef. 1, 4.

⁷⁵ BCA. Mua. F. K. 030.10.0.0. Y. N.119.848.6. Lef.1-12

⁷⁶ Aynı Belge. Lef.1.

⁷⁷ Aynı Belge. Lef.2.

müştür. Depremde halka ait 5 bina tamamen hasar görmüş, 20 bina da hafif hasar olmuştur. Ayrıca bu deprem, Muğla'nın merkezine bağlı olan Bayırpiri, Akgedik ve Kataca köylerinde şiddetli olmuştur. Muğla'da meydana gelen bu deprem, Datça hariç olmak üzere Milas, Bodrum, Marmaris, Köyceğiz ve Fethiye Kazaları ile Ula ve Yatağan Nahiyelerinde orta ve hafif surette hissedilmiş, ayrıca bazı binalarda çatlaklar meydana gelmesine sebep olmuştur. Depremde yaralanmış olan ahali, hastaneye kaldırılmıştır. Ayrıca askeriyeden ve bayındırlıktan alınan çadırlar, depremden zarar gören halka dağıtılmıştır. Bu arada Muğla Valiliği tarafından, halkın ihtiyacı olan ekmek ve diğer gıda maddeleri temin edilmiş, bunun yanında Muğla çarşısı faaliyete geçirilmiştir. Depremde bozulan su yolları da tamir edilmiştir. Ancak depremin aralıklarla devam etmesi halkın geceyi dışarıda geçirmesine sebep olmuştur⁷⁸.

26 Mayıs günü Muğla'nın merkezinde saat 17.50'den, ertesi günü saat 13.19'a kadar aralıklarla şiddetli ve hafif olmak üzere 16 deprem daha meydana gelmiştir. Depremde Akçaova Köyü'nün evleri oturulamayacak derecede hasara uğramıştır⁷⁹. Muğla'nın merkezinde 27 Mayıs günü saat 21.42 'den, ertesi günü saat 10.05'e kadar da oldukça şiddetli, köylerde ise hafif ve şiddetli 6 deprem meydana gelmiştir⁸⁰. 28 Mayıs günü saat 22.50'de ve 06.00'da Muğla'nın merkezinde şiddetli bir deprem meydana gelmiştir. Muğla Valiliği tarafından 29 Mayıs'ta, Dahiliye Vekâleti'ne "Halkın, şehrin geniş sahalarına kurulmuş olan çadırlarda barınmakta bulunduğu ve deprem sonunda zayıat olmadığı" bildirilmiştir⁸¹.

29 Mayıs ile 6 Haziran 1941 tarihleri arasında da, Muğla'nın merkezinde hafif ve şiddetli derecede, çok sayıda deprem meydana gelmiş ve bu depremlerde can ve mal kaybı olmamıştır⁸².

---

⁷⁸ BCA. Mua. F. K. 030.10.0.0. Y. N. 119.847.3.; Bayram Akça, **Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)**, Ankara 2002, s.53.

⁷⁹ BCA. Mua. F. K. 030.10.0.0. Y. N.119.848.6. Lef.3.

⁸⁰ Aynı Belge. Lef.4.

⁸¹ Aynı Belge. Lef.5.

⁸² Aynı Belge. Lef.6-10.

Muğla'nın merkezinde 16 Haziran günü saat 02.30'da hafif ve 14.30'da çok şiddetli iki deprem meydana gelmiştir. Depremde bazı evlerin duvarları çatlamıştır. Aşar Dağı'ndan kopan ufak kaya parçaları da, meskun bölge olmayan Değirmenler Deresi'ne düşmüştür. Yine aynı tarihte ve saat 14.30'da Marmaris Kazası'nda şiddetli bir deprem meydana gelmiştir⁸³. 20 Haziran günü sabah saat 03.53'de de Marmaris'in merkezinde kuvvetli bir deprem daha olmuştur. Depremde can ve mal kaybı meydana gelmemiştir⁸⁴. 25 Haziran günü saat 03.55'de de Muğla'nın merkezinde oldukça şiddetli bir deprem meydana gelmiştir. Bu depremde de can ve mal kaybı olmamıştır⁸⁵.

Bu arada Ziraat Vekilliği tarafından 5 Eylül 1941 tarihinde, "Muğla Vilâyeti'nde meydana gelen depremde, yedi köyde tamamen yıkılan 180 ve tamire muhtaç bir halde hasara uğrayan 202 evin inşa ve tamiri için civar devlet ormanlarından köylülere parasız olarak 1322.5 metre küp kerestelik ağaç verilmesi" konusunda İcra Vekilleri Heyeti'ne bir tezkire gönderilmiştir. Ziraat Vekilliği'nin bu talebi, 17 Eylül 1941 tarihinde İcra Vekilleri Heyeti tarafından kabul edilmiştir⁸⁶.

Muğla'nın merkezinde ve merkeze bağlı nahiyelerde, 13 Aralık 1941 günü saat 10.40 ile 12.54'de orta şiddette ve 14 Aralık 1941 günü saat 13.21 ile 14.50'de hafif şiddette depremler meydana gelmiştir. Aralıklarla devam eden bu depremler sonunda, Muğla'nın merkezinde 40 ev, bir hastane ve bir okul hafif, Muğla'nın Turgut Nahiyesi'nin merkezinde 4 ev kısmen, 25 ev, 1 okul, 2 dükkan hafif, bu nahiyeye bağlı bulunan Giliye Köyü'nde 15 ev, Hacı Bayramlar Köyü'nde 6 ev, Kozağaç Köyü'nde 7 ev, Deniz Ova Nahiyesi'nin merkezinde 2 okul kısmen ve bazı evlerde hafif, Çiftlik Köyü'nde 42 ev kısmen, 72 ev hafif, Algı Köyü'nde 8 ev, Koyuncak Köyü'nde 14 ev kısmen ve 4 ev oturulamayacak derecede, Çatak Köyü'nde 13 ev,

⁸³ BCA. Mua. F. K.030.10.0.0. Y. N. 119.848.4.

⁸⁴ BCA. Mua. F. K. 030.10.0.0. Y. N.119.848.6. Lef.11.

⁸⁵ Aynı Belge. Lef.12.

⁸⁶ BCA. BKK. F. K.030.18.01.02. Y. N.96.80.9.

Yeni Köy ve Gert Köyü'nde birer ev, Yatağan Nahiyesi'nin merkezinde bazı evler, Bozüyük Köyü'nde 111 ev oturulamayacak derecede, 9 ev kısmen, Eskihisar Köyü'nde 190 ev oturulamayacak derecede, Bağyaka Köyü'nde 18 ev, 2 hayvan ahırını tamamen ve bazı binalar hafif, Bencik Köyü'nde 11 ev kısmen, Cazgırlar Köyü'nde 4 ev tamamen ve 5 ev içine girilemeyecek derecede hasara uğramıştır. Ayrıca bu depremde Cazgırlar ve Eskihisar köylerinde iki çocuk hafif yaralanmıştır. Bunun yanında Marmaris Kazası'nda 40 ev hafif, Muhasebe-i Hususiye binası ile Kaymakamlık evi ve 3 ev oturulamayacak derecede hasara uğramıştır. Milas Kazası'nda ise bir çok evde hafif hasar meydana gelmiştir. Bu deprem Muğla'nın Bodrum, Datça, Köyceğiz ve Fethiye Kazaları'nda da hissedilmiştir. Ancak bu mahallerde maddi hasar ve insan zayıyatı olmamıştır. Bu arada depremin en çok tahribat yaptığı mıntıka olan Yatağan Nahiyesi'ne, Muğla Valiliği tarafından 100 çadır gönderilmiştir⁸⁷.

Ayrıca 1941 yılında meydana gelen bu depremlerde en fazla hasar gören Muğla-Merkez ilçeye bağlı Bayır ve Akçaova Köyleri'nin, zemini daha sağlam olan bir başka yere nakledilmesi de düşünülmeye başlanmıştı. Bu yerler Bayır Köyü için Akgedik Köyü civarı ve Akçaova Köyü içinde Çamkerten mahalli idi⁸⁸. Ancak bu köylerin nakli hemen gerçekleşmemiş ve bu konu ile ilgili çalışmalara 1950 yılında başlanmıştır. Bayındırlık Bakanlığı 14 Haziran 1950 tarihinde, depremden dolayı harap olan ve oturulamaz bir hale gelen, aynı zamanda heyelan tehlikesine maruz bulunan Muğla İli'ne bağlı Bayır Köyü'nün yerinin değiştirilmesini, Bakanlar Kurulu'na teklif etmiştir. Bakanlar Kurulu da Bayındırlık Bakanlığı'nın bu teklifini, 19 Eylül 1950 tarihinde kabul etmiştir⁸⁹.

4 Şubat 1942 günü Muğla'nın Fethiye, Datça, Bodrum ve Marmaris Kazaları'nda bir deprem meydana gelmiştir. Bu depremde Muğla'nın Milas Kazası'nın merkezinde bazı evlerde hafif hasar meydana

⁸⁷ BCA. Mua. F. K.030.10.0.0. Y. N.120.849.2. Lef.1-2.

⁸⁸ B. Akça, a.g.e. , s.54.

⁸⁹ BCA. BKK. F. K.030.18. 01. 02. Y. N.123.73.18.

gelmiştir. Milas Kazası'nın Selimiye Nahiyesi'nin okulunda, mevcut olan çatlaklar büyümüş, Ören Nahiyesi'nin Hükümet Konağı, Jandarma Karakolu ile nahiyeye müdürünün evi fazla miktarda hasara uğramış ve Kemerdere Köyü'nde 3 ev tamamen yıkılmıştır. Muğla'nın merkezinde de 5 ev kısmen harap olmuştur. Ayrıca Muğla'ya bağlı Denizova Nahiyesi'nin Yenice Köyü'nde 14 ev tamamen ve 4 ev kısmen harap olmuştur. Yerkesik Köyü'nde de 5 ev ve 2 ahır kısmen harap olmuş, ayrıca 21 yayla evi de tamamen yıkılmıştır.

Yatağan Nahiyesi'nin Ahi Köyü'nde 3 ev, Madanlar Köyü'nde 2 ev, Giremizler Köyü'nde 1 ev, Bağıyaka Köyü'nde 2 ev ve Bozüyük Köyü'nde 3 ev ve toplam 11 ev tamamen yıkılmış, ayrıca bazı evlerde hafif çatlaklar meydana gelmiştir. Turgut Nahiyesi'nin merkezinde 4 ev tamamen harap olmuş ve 15 evde içinde oturulamayacak hale gelmiştir. Akgedik Köyü'nde 5 ev, Kozağaç Köyü'nde 1 ev tamamen ve 20 evde içinde oturulamayacak şekilde zarar görmüştür. Muğla ve çevresinde meydana gelen bu depremde insan kaybı olmamıştır⁹⁰.

24/25 Nisan 1957 gecesi Muğla'nın Fethiye Kazası'nda ve çevresinde bir deprem meydana gelmiştir⁹¹. Bu depremde kaza merkezi ve ona bağlı köylerde 27 ve diğer ilçelerde 40 kişi olmak üzere toplam 67 kişi hayatını kaybetmiştir⁹². Ayrıca bu depremde 3.796 ev tamamen yıkılmış, 886 ev oturulamayacak durumda harap olmuş, 669 ev hasar görmüş, 20 okul tamamen yıkılmış, 34 okul ağır hasara uğramış, 46 okul hafif hasar görmüş, 8 cami tamamen yıkılmış, 5 Cami ağır hasar görmüş, 23 resmi bina tamamen yıkılmış, bir resmi bina ağır hasar görmüş, 124 iş yeri yıkılmış ve 14 iş yeri de ağır hasar görmüştür⁹³.

⁹⁰ BCA. Mua. F. K. 030.10.0.0. Y. N.120.849.4.

⁹¹ **Şelâle Gazetesi**, Sayı:2594, Antalya 8 Mayıs 1957, s.2.; **Şelâle Gazetesi**, Sayı:2597, Antalya 11 Mayıs 1957, s.1.; **İleri Gazetesi**, Sayı:2452, Antalya 9 Mayıs 1957, s.1, 3.

⁹² Pınar Gün, **Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Fethiye**, (Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.) Muğla 2006, s.54-55.

⁹³ **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Özel Kalem Genel Müdürlüğü**, (BCA. ÖKGM.), F. K. 030.01.0.0. Y. N.121.772.4.

Fethiye'de meydana gelen bu deprem, Antalya ve çevresinde de hissedilmiştir. Bu bölgede meydana gelen depremde can kaybı olmamış, ancak Antalya'nın Kaş Kazası'nın Bezirgan Köyü'nde 18 ev hasar görmüş ve 24 evde de çatlaklar meydana gelmiştir. Ayrıca Kaş Kazası'nın Kalkan Nahiyesi Hükümet Konağı da deprem sonucunda oturulmayacak şekilde zarar görmüştür. Kalkan Nahiyesi'nin merkez ve köylerinde 220 evde de çatlaklar olduğu tespit edilmiştir. Depremden zarar gören halk için, Antalya Valiliği tarafından 560 metre küp kereste tahsis edilmiştir. Ayrıca açıkta kalan halk çadırlara yerleştirilmiştir⁹⁴.

Muğla Vilâyeti'nde meydana gelen bu deprem nedeniyle Dahiliye Vekâleti'nde, Dahiliye Vekâleti Müsteşarı'nın başkanlığında, ilgili vekâletlerin ve dairelerinin yetkili temsilcilerinin iştiraki ile bir teknik komite teşekkül etmiştir. Bu komite 10 Mayıs 1957 günü saat 16.30'da Devlet Vekili Cemil Bengü'nün başkanlığı altında toplanmıştır. Bu toplantıda deprem bölgesinde 25 Nisan-10 Mayıs 1957 tarihleri arasında yapılan işler hakkında, şu tespitler yapılmıştır. "Devlet tarafından 3.472'si Fethiye Kazası'na olmak üzere, 4.956 çadır deprem mıntikasına gönderilmiştir. Memleketin muhtelif yerlerinden gönderilen yiyecek maddeleri ile iaşe durumu normal hale getirilmiş ve dört fırın faaliyete geçirilmiştir. Sağlam dükkanlar açılmış ve alış-veriş faaliyeti başlamıştır. Beşi Bursa'dan, dördü Konya'dan gönderilen dokuz askeri su tankeri ile Kara Yolları İzmir Bölge Müdürlüğü'nden gelen iki tanker ve biri İzmir Belediyesi'nden gönderilen, diğeri de Fethiye'de mevcut olan iki arasöz vasıtası ile halkın içme ve kullanma suyu temin edilmiştir. Ayrıca tasfiye aleti vasıtası ile su tasfiye edilmektedir. Fethiye'ye getirilmekte bulunan şehir suyunun, İller Bankası tarafından kamp yerine izalesi işi ikmal edilmiştir. Temin edilmekte bulunan elektrojen gurupları vasıtası ile elektrik aydınlatmasının sağlanmasına çalışılmakta ve bir iki güne kadar bu işleminde neticelendirileceği anlaşılmaktadır. Başta Fethi-

⁹⁴ Şelâle Gazetesi, Sayı:2594, Antalya 8 Mayıs 1957, s.2.; Şelâle Gazetesi, Sayı:2597, Antalya 11 Mayıs 1957, s.1.; İleri Gazetesi, Sayı:2452, Antalya 9 Mayıs 1957, s.1, 3.

ye'nin merkezi ve köyleri olmak üzere, deprem bölgesinde lüzumlu aşular tatbik edilmiş ve şimdiye kadar hiçbir sari hastalık görülmemiştir. Ayrıca 60 yataklı seyyar hastane ile mahrutı çadırlara nakledilen sağlık merkezi faaliyetine devam etmektedir. Fethiye, Marmaris, Eskişehir ve Milas Mıntıkası'nın jeolojik tetkikleri tamamlanmak üzeredir. Birisi Fethiye'de, diğeri Marmaris'te olmak üzere iki bayındırlık ekibi yıkılan ve oturulamayacak hale gelen binalar üzerinde tetkik yapmaktadır. Bir istihkam taburu, bir program dahilinde tıkanan su yollarını açma, geliş- gidiş yollarını temizleme, enkaz kaldırma ve yıkılması icap eden binaları yıkma işine süratle devam etmektedir. Bu arada su yolları ile gidiş ve geliş yolları açılmıştır. Maarif Vekâleti İlk ve Orta Öğretim Genel Müdürleri ile birlikte, bir yüksek mimar ve vilayet maarif müdüründen müteşekkil bir heyet, deprem bölgesinde hasar gören okul binalarını tespit etmiş ve keşif projelerini hazırlamak üzere Antalya, Bursa, İzmir ve Manisa teknikleri bu bölgede faaliyete geçmiştir. Fethiye'de ve diğer deprem bölgelerinde amme hizmetleri ve hükümet faaliyetleri normal şekilde yürütülmeye başlanmıştır"⁹⁵.

Fethiye depreminde zarara uğrayan ahali için, ülke genelinde Fethiye Felaketzedeleri'ne Yardım Komitesi kurulmuştur. Bu komiteye bağlı olarak Antalya'da da Antalya Valisi Niyazi Akı'nın başkanlığında bir yardım komitesi teşekkül etmiştir. Bu yardım komitesinde Antalya Belediye Başkanı Hayrettin Şakrak, Kızılay Antalya Şube Başkanı Necmettin Yılmaz, Antalya Ticaret Odası Başkanı Salih Sipahioglu, Antalya Tüccarlarından Enver Ak, İsmail Çapacı, Ahmet Şevki Zaman, Ömer Hakkı Göksoy, Antalya Ziraat Bankası Şube Müdürü Zekeriya Turgay, Antalya Müftülük Görevlisi Osman Çandır, Dr. Nadir Özgüven ve Eczacı Sıtkı Göksoy bulunmaktadır⁹⁶.

Antalya halkı tarafından, Fethiye'de meydana gelen depremde zarara uğrayan ahaliye, bu komite vasıtası ile ya da değişik yollardan muhtelif yardımlar yapılmıştır. Fethiye deprem-zedelerine Antal-

⁹⁵ BCA. ÖKGM. F. K. 030.01.0.0. Y. N. 121.772.4.

⁹⁶ **İleri Gazetesi**, Sayı:2452, Antalya 9 Mayıs 1957, s.1, 3.

ya'nın Kemer Nahiyesi'nden 356 lira⁹⁷, Antalya'dan 23.133 lira 55 kuruş ile birlikte, 20 paket çay, 81 kilo helva, 200 kilo kesme şeker, 10 kilo ispirto, 6 kadın mantosu ve 800 ekmek, Antalya'nın Elmalı Kazası'ndan 1.409 lira, 950 ekmek, 10 çuval un, iki teneke tahin, 100 lira kıymetinde giyim eşyası, Finike Kazası'ndan 4.800 lira⁹⁸ ve Alanya Kazası'ndan 825 lira⁹⁹ gönderilmiştir.

Bu arada iskan işlerine bakmak üzere görevlendirilmiş olan Devlet Bakanı Cemil Bengü de Fethiye'ye gelmiş ve deprem bölgesinde incelemelerde bulunmuştur. Devlet Bakanı Cemil Bengü 18 Haziran 1957 tarihinde Fethiye'den Elmalı yolu ile Antalya'ya gelmiştir. Elmalı'da Vali Niyazi Akı ve Antalya Milletvekili Attila Konuk tarafından karşılanmıştır¹⁰⁰. Depremden zarar gören bölgelerde gerekli incelemeleri yapmış olan Devlet Bakanı Cemil Bengü¹⁰¹, Antalya'da da yapılmakta olan fabrikalarda tetkiklerde bulunmuş ve daha sonra Ankara'ya gitmek üzere Antalya'dan ayrılmıştır¹⁰².

26 Mayıs 1957 günü saat 03.44'de Bolu'da şiddetli bir deprem meydana gelmiştir. Bolu'da meydana gelen bu deprem, Samsun, Merzifon, İnebolu, Zonguldak, İzmit, Edirne, Çanakkale, Bursa, Balıkesir, Kütahya, Eskişehir, Afyon, Konya, Kırşehir, Kayseri, Malatya, Sivas, Adana ve Antalya'da da hissedilmiştir. Meydana gelen bu deprem, Bolu'da hasara sebep olmuştur. Ancak diğer bölgelerde depremden dolayı hasar meydana gelmemiştir¹⁰³. Antalya'da 06 Mart 1958'de¹⁰⁴, 30 Haziran 1958'de¹⁰⁵ ve 5 Ocak 1960 günü sabah

---

⁹⁷ A.R. Gönüllü, **a.g.e.**, s.147.; **Şelâle Gazetesi**, Sayı:2596, Antalya 10 Mayıs 1957, s.1-2.

⁹⁸ **Şelâle Gazetesi**, Sayı:2600, Antalya 14 Mayıs 1957, s.1.

⁹⁹ **Şelâle Gazetesi**, Sayı:2604, Antalya 18 Mayıs 1957, s.1.

¹⁰⁰ A. R. Gönüllü, **a.g.e.**, s.183.; **Şelâle Gazetesi**, Sayı:2636, Antalya 19 Haziran 1957, s.1.; **İleri Gazetesi**, Sayı:2493, Antalya 19 Haziran 1957, s.1.

¹⁰¹ **Şelâle Gazetesi**, Sayı:2637, Antalya 20 Haziran 1957, s.2.

¹⁰² **İleri Gazetesi**, Sayı:2494, Antalya 20 Haziran 1957, s.1.; **Şelâle Gazetesi**, Sayı:2638, Antalya 21 Haziran 1957, s.1.

¹⁰³ BCA. ÖKGM. F. N. 030. 01.0.0. Y. N. 121.772.5.

¹⁰⁴ **İleri Gazetesi**, Sayı:2745, Antalya 8 Mart 1958, s.1.

¹⁰⁵ **Şelâle Gazetesi**, Sayı:2999, Antalya 3 Temmuz 1958, s.1-2.

saat 07.00 sıralarında¹⁰⁶ hafif ve orta şiddette depremler meydana gelmiştir. Bu depremlerde can ve mal kaybı olmamıştır¹⁰⁷.

Isparta ve Burdur'da Meydana Gelen Depremler

Isparta ve Burdur'da, tarih boyunca aralıklarla çok sayıda deprem meydana gelmiştir. XIX. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Isparta ve Burdur'da meydana gelen depremlerle ilgili örneklere, tarihi kayıtlarda rastlamaktayız. 14 Ağustos 1868 Çarşamba gecesi saat 04.30 sıralarında Isparta'da hafif şiddette bir deprem meydana gelmiştir. Yarım saat sonra saat 05.00 civarında, öncekinden biraz daha şiddetli bir deprem daha meydana gelmiştir. Meydana gelen bu iki deprem sonucunda, herhangi bir zarar ortaya çıkmamıştır. Isparta'da meydana gelen bu depremler hakkında, Isparta Mutasarrıflığı tarafından Konya Vilâyeti'ne gerekli malumat verilmiştir¹⁰⁸. Konya Vilâyeti de, Isparta'da meydana gelen bu depremler hakkında, Sadaret'i bilgilendirmiştir¹⁰⁹. Deprem sonucunda can kaybının olmaması Sadaret'te memnuniyet uyandırmıştır. Ayrıca Sadaret tarafından bu memnuniyet duygusu, Konya Vilâyeti'ne bildirilmiştir¹¹⁰.

Bu depremin üzerinden birkaç gün geçtikten sonra, 29 Ağustos 1868 Cuma gecesi saat 04.30'de ve 08.00'de Hamid-abad Sancağı'nın merkezi olan Isparta'da iki defa daha deprem meydana gelmiştir. Bu depremler sırasında da zarar ve ziyan meydana gelmemiştir. Isparta'da meydana gelen bu depremler hakkında, Isparta Mutasarrıflığı tarafından 8 Eylül 1868 tarihinde, Konya Vilâyeti'ne malumat verilmiştir¹¹¹. Ayrıca bu depremler hakkında, Konya Vilâyeti tarafından 17 Eylül 1868 tarihinde Sadaret'e gerekli bilgi verilmiştir¹¹². Isparta'da meydana gelen depremler sonucunda, can kaybının

¹⁰⁶ **İleri Gazetesi**, Sayı:3395, Antalya 6 Ocak 1960, s.1.

¹⁰⁷ **İleri Gazetesi**, Sayı:2745, Antalya 8 Mart 1958, s.1.; **Şelâle Gazetesi**, Sayı:2999, Antalya 3 Temmuz 1958, s.1-2.; **İleri Gazetesi**, Sayı:3395, Antalya 6 Ocak 1960, s.1.

¹⁰⁸ BOA. A. MKT. MHM. nr.420/87. Lef.1.

¹⁰⁹ Aynı Belge. Lef.2.

¹¹⁰ Aynı Belge. Lef.3-4.

¹¹¹ BOA. A. MKT. MHM. nr.422/22. Lef.1.

¹¹² Aynı Belge. Lef.2.

olmaması Sadaret'te memnuniyet yaratmıştır. Ayrıca Sadaret, bu memnuniyet duygusunu, Konya Vilâyeti'ne bildirmiştir¹¹³.

11 Aralık 1883 Salı gecesi saat 00.30 civarında Isparta'nın Keçi-
borlu Nahiyesi'nin merkezi olan Keçiborlu'da hafif şiddette bir dep-
rem meydana gelmiştir. Deprem sonucunda pek sağlam olmayan
Vakıf Hanı büsbütün yıkılmıştır. Ayrıca hanın içinde bulunan Hüseyin
bin Osman isimli şahıs ölmüş ve iki deve telef olmuştur. Meydana
gelen bu deprem Isparta Mutasarrıflığı tarafından Konya Vilâyeti'ne
bildirilmiştir. Konya Vilâyeti de bu konu hakkında, 13 Aralık 1883
tarihinde Mâbeyn-i Hümâyûn Baş Kitâbeti'ne malumat vermiştir¹¹⁴.

16 Ocak 1888 Çarşamba gecesi Isparta Kasabası'nda beş saniye
kadar devam eden bir deprem meydana gelmiştir. Deprem, Ispar-
ta'nın batı yönünde top patlarcasına zuhur eden bir seda sonunda or-
taya çıkmıştır. Uykuda olan halk, deprem esnasında uyanarak hane-
lerinden dışarıya fırlamışlardır¹¹⁵. Deprem sonucunda Isparta'nın Ha-
cı Elfi, Şeyh, Tekke ve Yayla-zâde Mahalleleri'nde bulunan hanele-
rin hemen hemen hepsi harap ve perişan olmuştur. Hacı Elfi Mahal-
lesi'nde Kavafçı-zâde Süleyman Efendi'nin 15-16 yaşında bulunan
kızı ile Tekke Mahallesi ahalisinden olan Balcıoğlu Hacı Hafız'ın ay-
nı yaşlarda bulunan oğlu Hüsnü, dam altında kalarak vefat etmişler-
dir. Ayrıca depremde iki kişi de yaralanmıştır. Isparta'nın Dere Gü-
mü Köyü'nde de deprem sonucunda 30 hane harap olmuştur. Ancak
bu köyde nüfus ve hayvan kaybı meydana gelmemiştir. Deprem so-
nucunda meydana gelen zararların ortaya çıkması üzerine, Isparta
Mutasarrıflığı tarafından deprem bölgesine görevli memurlar ile bir
doktor gönderilmiştir. Görevli memurlar ve doktor tarafından, dep-
rem bölgesinde ikamet eden ahalinin içinde bulunduğu durum tespit
edilmiştir. Ayrıca deprem bölgesinde daha başka yaralı ve hasta in-
san olup-olmadığı araştırılmıştır. Bu arada akrabası bulunmayan in-
sanlardan açıkta kalanlar, askeriyeden alınan çadırlara mümkün mer-

¹¹³ Aynı Belge. Lef.3.

¹¹⁴ BOA. Y. PRK. DH. nr.1/64.

¹¹⁵ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı**, (BOA. Y. MTV.), nr.37/36. Lef.1.

tebe yerleştirilmiştir. Bir müddet sonra da padişahın irâdesine uygun olarak, Isparta Mutasarrıflığı tarafından deprem bölgesine üç doktor daha gönderilmiştir. Yine padişah irâdesine dayanarak, deprem sonucunda meydana gelen can ve mal kaybını tespit etmek üzere, bir komisyon kurulmuştur¹¹⁶.

Isparta Mutasarrıflığı tarafından teşkil edilen bu komisyonun Reisi Sanisi; Meclis-i İdare-i Liva Azası'ndan Ahmet Neşet Efendi, Azaları; Isparta Tali Taburu Binbaşısı Esad Bey, Isparta Mukaddem Taburu Kolağası Ali Rıza Efendi, Meclis-i Belediye Reisi Hacı Hasan Efendi, Mukavelat Muharriri Han-zâde Hacı Osman Efendi, Mahkeme-i Bidayet Aza Mülazımı Çamlı-zâde Mustafa Necip Efendi, Meclis-i Belediye Azası'ndan Dede-zâde Hacı Mehmet Efendi, Orman İdaresi Katibi Yüce-zâde Osman Efendi, Muteberan-ı Rumiyyandan Küçük-zâde Hacı Lazarus Efendi, Muteberan-ı Ermenandan Manas Karabetyan Efendi'dir. Komisyonun Katibi; Meclis-i Belediye Katibi ve Sandık Emmini de; Meclis-i Belediye Sandık Emmini'dir¹¹⁷. Bu komisyon tarafından deprem bölgesi içinde bulunan Şeyh, Hacı Elfi, Cami-i Atik ve Yayla-zâde Mahalleleri ile Dere Gümü Köyü'nde 19-23 Ocak 1888 tarihleri arasında beş gün boyunca keşif yapılmıştır. Bu keşif sırasında, depremde 252 hanenin zarar gördüğü tespit edilmiştir. Bu hanelerden 55'i yeniden inşa edilecek, 181'i tamir edilecek ve 16'ı yıkılacaktır. Ayrıca bu hanelerden 157'i kudreti olmayan ve yardıma muhtaç olan ahaliye ve 95'i de kudreti olan ahaliye aittir. Yeniden inşa ve tamir edilecek binalarla, yıkılması gereken binalar için sarf edilecek olan para miktarı da 99.895 kuruştur. Bu miktarın 55.070 kuruşu yardıma muhtaç olan ahalinin hanelerine ve 42.825 kuruşu da durumu iyi olan ahalinin hanelerine harcanacaktır¹¹⁸.

Bu arada Isparta'da depremden zarar gören ahaliye yardım olmak üzere, Teke Sancağı hayırseverleri tarafından 672 mecdiye toplanmış ve bu para Isparta'ya gönderilmiştir. Teke Mutasarrıflığı tarafın-

¹¹⁶ BOA. Y. MTV. nr.37/36. Lef.1.

¹¹⁷ Aynı Belge. Lef.2.

¹¹⁸ Aynı Belge. Lef.3-4.

dan gönderilen bu para, Isparta Mutasarrıflığı tarafından postadan alınarak, komisyona teslim edilmiştir. Ayrıca padişah tarafından da depremden zarar görenler için 300 lira miktarında bir meblağ, Isparta Mal Sandığı emrine gönderilmiştir. Bu esnada depremden zarar gören dört hanenin de inşaatına başlanmıştır¹¹⁹.

Isparta Mutasarrıflığı tarafından, Mâbeyn-i Hümâyûn Baş Kitâbeti'ne Isparta'da meydana gelen depremde ortaya çıkan can ve mal kaybı ile yerel yönetim tarafından deprem sahasında yapılan ve yapılacak olan çalışmalar hakkında bilgi verilmiş, ayrıca komisyon tarafından deprem sahasında 24 Ocak 1888 tarihine kadar yapılan keşif sonucunda, hazırlanmış olan rapor gönderilmiştir¹²⁰.

Bu depremin üzerinden çok az bir zaman geçtikten sonra, Isparta'da bir deprem daha meydana gelmiştir. Bu deprem 4 Şubat 1888 Pazartesi günü saat 03.00'e kadar aralıklarla devam etmiştir. Isparta Mutasarrıflığı tarafından kurulmuş olan bir komisyon tarafından, 4 Şubat 1888 tarihinde deprem bölgesinde keşif yapılmıştır. Yapılan keşif sonucunda hazırlanmış olan mazbatada, İslam ve Hıristiyan mahallelerinden olan Selü Bey ve Emre Mahalleleri'nde deprem neticesinde elli yedi hane, bir mescit ve bir sübyan mektebinin yıkılmış bulunduğu ve bunların tehlikeli bir halde olduğu tespiti yapılmıştır. Ayrıca deprem sonucunda zarar gören bu mekanlardan beş hanenin yeniden, sübyan mektebi, mescit ve kırk beş hanenin tamir yolu ile inşa edilmesi gerektiği, sekizinin de merdiven duvarlarının tehlikeli bir halde olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında Hamid-Abad Mutasarrıfı Saadettin Bey tarafından 5 Şubat 1888 tarihinde Mâbeyn-i Hümâyûn Baş Kitâbeti'ne gönderilen telgrafta, meydana gelen depremde zarar gören binaların yıkılma ve yeniden inşa edilme masrafı olarak 9.690 kuruş miktarından bir meblağa ihtiyaç bulunduğu ve bu meblağdan 5.525 kuruşun 35 hanede bulunan fakir kimselere ve 4.165 kuruşun da 24 hanede bulunan kudretli kimselere isabet ettiği bildirilmiştir¹²¹.

¹¹⁹ Aynı Belge. Lef.3-4.

¹²⁰ Aynı Belge. Lef.1-4.

¹²¹ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yıldız Perakende Evrakı Umûm Vilâyetler Tahrirâtı**, (BOA. Y. PRK. UM.), nr.14/2.

Aydın Vilâyeti tarafından da 2 Mart 1888 tarihinde, “Isparta’da meydana gelen depremden dolayı zarara uğrayan ahali için, Kadı Köy yangın felaketzedeleri için toplanmış olan yardımdan fazla kalan ve mahfuz bulunan 10 bin kuruşun, Aydın Vilâyeti yardımı olarak Isparta’ya gönderilmesi, Dahiliye Nezâreti’nden talep edilmiştir. Aydın Vilâyeti’nin bu talebi, Dahiliye Nezâreti tarafından kabul edilmiştir. Ayrıca Dahiliye Nezâreti 21 Mart 1888 tarihinde, Aydın Vilâyeti’ne bu konu hakkında gereğinin yapılmasını emretmiştir¹²².

11 Kasım 1889 gecesi saat 03.00’de de Isparta’da şiddetli bir deprem meydana gelmiştir. Deprem sonucunda insan ve hayvan kaybı olmamıştır. Ancak yıkılmak üzere olan birkaç duvar yıkılmıştır. Isparta’da meydana gelen bu deprem hakkında, yerel yönetim tarafından 14 Kasım 1889 tarihinde padişaha bilgi verilmiştir¹²³.

Isparta’da meydana gelen depremler sonucunda, Isparta Hükümet Konağı da tahrip olmuştu. Ayrıca Isparta Hükümet Konağı’nın tamir edilmesi için gerekli olan 8 bin kuruşun, 1892 senesi Dahiliye Tahsisatı’ndan mahsup edilerek, Konya Vilâyeti’nin 1892 senesi Umumi Emval Tahsilatı’ndan ifa edilmesine dair bir padişah irâdesi çıkmıştı. Padişah irâdesine dayanarak, Hazine tarafından hazırlanmış olan havalename, Konya Vilâyeti’ne gönderilmişti. Bu konuda Dahiliye Nezâreti tarafından 4 Mart 1892 tarihinde, Konya Vilâyeti’nden gerekli işlemin yerine getirilmesi istenmişti¹²⁴. Ancak bir müddet sonra, Isparta Hükümet Konağı’nın tamir edilmesi için yapılan keşif neticesinde ortaya çıkmış olan 8 bin kuruşun, Konya Vilâyeti Bütçesi’nde karşılığı olmadığı tespit edilmişti. 1892 senesi Dahiliye Zuhurat Tertibi de kapalı idi. Bunun üzerine Dahiliye Nezâreti tarafından 4 Aralık 1892 tarihinde, Sadaret’ten adı geçen paranın 1892 senesi Bütçe Açığına ve Zuhurat Tertibi Fazlası’na ilave edilerek ödenmesi ve bu talebin uygun görülmesi halinde Maliye Nezâreti’ne gerekli emrin verilmesi istenmişti¹²⁵. Ancak Dahiliye Nezâreti’nin bu talebin yerine getirilip-getirilmediği bilinmemektedir.

¹²² BOA. DH. MKT. nr.1608/16.

¹²³ BOA. Y. PRK. UM. nr.15/96.

¹²⁴ BOA. DH. MKT. nr.2057/117.

¹²⁵ BOA. DH. MKT. nr.2027/39.

23 Ağustos 1892 Salı günü saat 04.00'de de Konya Vilâyeti'nin Burdur ve Hamid-abad Kasabaları'nda şiddetli ve hafif suretle defalarca deprem meydana gelmiştir¹²⁶. Meydana gelen bu depremler Burdur'da ertesi sabah saat 07.30'a kadar aralıklarla devam etmiştir¹²⁷. Depremler sonucunda Burdur Kasabası'nın dışında bulunan beş yüz bağ ve bahçenin duvarları yıkılmıştır. Burdur Kasabası'na yarım saat yürüyüş mesafesinde bulunan, yarım dönüm miktarındaki bağ da yarılarak aşağıya inmiştir. 32 hanenin duvarları tahrip olmuştur. İki caminin minaresi ile bir sübyan mektebi zarar görmüştür. Burdur Hükümet Dairesi ile kadın ve erkek hapishanesinin duvarları yarılmıştır. Bu binaların yarılan duvarları yıkılmak üzere bulunmakta idi. Ancak deprem sonucunda Burdur ve Isparta Kasabası'nda can kaybı olmamıştır. Burdur ve Hamid-abad Kasabaları'nda meydana gelen bu deprem, 25 Ağustos 1892 tarihinde Konya Vilâyeti tarafından, Dahiliye Nezâreti'ne bildirilmiştir. Burdur ve Hamid-abad Kasabaları'nda meydana gelen deprem hadisesinin haber verilmesi üzerine, Dahiliye Nezâreti tarafından, gerektiği zaman lazım gelen yardımın yapılması ve hapishanelerde bulunan mahkumların ikamesinin mahzurlu olmasından dolayı, bu duruma mahallince çare bulunması Konya Vilâyeti'nden talep edilmiştir. Ayrıca Dahiliye Nezâreti 26 Ağustos 1892 tarihinde, Burdur ve Hamid-abad Kasabaları'nda meydana gelen deprem ve Dahiliye Nezâreti'nin bu konuda yapmış olduğu çalışmalar hakkında, Mâbeyn-i Hümayûn Baş Kitâbeti'ne malumat vermiştir¹²⁸.

Ancak bir müddet sonra Burdur'da bir deprem daha meydana gelmiştir. Bu deprem 10 Eylül 1892 gecesi saat 05.00'den 08.00'e kadar şiddetli ve hafif suretle dört defa daha meydana gelmiştir. Bu depremler sonucunda Hacı Ali Bey isminde bir kişinin hanesinin bir odası yıkılmış, ancak can kaybı olmamıştır¹²⁹.

---

¹²⁶ BOA. DH. MKT. nr.1992/122.

¹²⁷ BOA. DH. MKT. nr.1994/22.

¹²⁸ BOA. DH. MKT. nr.1992/122.

¹²⁹ BOA. İ. DH. nr.1297/1310.S.-34. Lef.1.

Burdur'da depremler devam ettiği sırada, depremden harap olan devlet kurumlarının tamir edilmesi de çözülmesi gereken bir mesele idi. Bunun için, Burdur Mutasarrıflığı'nın talebi üzerine, Konya Vilâyeti tarafından Dahiliye Nezâreti'nden depremde zarar gören hükümet konağı ile hapisanelerin tamir yapılması için, 25 bin kuruş miktarında bir paranın sarf edilmesi için izin istenmiştir. Dahiliye Nezâreti de 29 Ağustos 1892 tarihinde, Burdur Hükümet Konağı ile hapisanelerin tamiri için, 25 bin kuruş miktarında bir meblağın sarf edilmesinin zaruri bulunduğunu ve bu sebepten dolayı bu miktar paranın sarf edilmesi için, Konya Vilâyeti'ne izin verilmesini Sadaret'ten istemiştir¹³⁰.

Konya Vilâyeti'nin bu talebi üzerine, Sadaret'in 31 Ağustos 1892 tarihli tezkiresine dayanılarak, Burdur'da 25 bin kuruş miktarında bir meblağın kullanılmasına dair padişah irâdesi çıkmıştı. Ancak kullanılmasına izin verilen bu 25 bin kuruşun, Konya Vilâyeti'nin bütçesinde karşılığı mevcut değildi. Ayrıca bu miktar para, Dahiliye Nezâreti'nin 1892 senesi bütçesinde zikredilen Dahiliye Zuhurat Tertibi'nde de bulunmamakta idi. Bu sebeplerden dolayı Muhasebe'nin isteği üzerine, Dahiliye Nezâreti tarafından 15 Eylül 1892 tarihinde Sadaret'ten, bahsedilen 25 bin kuruşun 1892 senesi Bütçe Açığına ve Zuhurat Tertibi Fazlası'na ilave edilerek ödenmesi ve bu talebin uygun görülmesi halinde, Maliye Nezâreti'ne gerekli emrin verilmesi talep edilmiştir¹³¹.

Bu arada Burdur Mutasarrıflığı tarafından, meydana gelen depremlerden dolayı hasar gören ve yıkılmak üzere olan binalar ile duvarların bir kısmı yıktırılmıştı. Fakat deprem sahasında yapılmış olan bu çalışma yeterli değildi. Yıkılmak üzere olan fakir kimselere ait binalarla, vakfı olmayan cami ve medreselerin de yıktırılması ve böylece bunlarında tehlikesinin ortadan kaldırılması gerekli idi. Burdur Belediyesi'nin gelirleri ise bu işleri yapmaya yeterli değildi. Ayrıca deprem de devam etmekte idi. Bunun için tehlikeli olan mahallerin,

¹³⁰ BOA. DH. MKT. nr.1994/22.

¹³¹ BOA. DH. MKT. nr.2002/69.

halkın yardımı ile yıkılmasına teşebbüs edilmişti. Ancak halk mektep ve deppoy binaları için toplanan yardıma katkıda bulunduğundan, bu yeni yardım talebi karşısında istekli davranmıyordu. Bu nedenlerden dolayı Burdur Mutasarrıflığı tarafından, bu konuda gerekli işlemin yapılması, Konya Vilâyeti'nden talep edilmiştir¹³².

Bu talep üzerine, Konya Valiliği tarafından, tehlikede bulunan hükümet konağının bazı mahalleri ile hapishanenin tamiri için sarfına izin verilen 25 bin kuruşun, fakirlere ait hanelerle, cami ve medreselerin tehlikeli kısımlarının yıkılmasında ve fakirlere ait olan hanelerin tamirinde kullanılması için Burdur Mutasarrıflığı'na talimat verilmiştir. Bununla birlikte Konya Valiliği tarafından Dahiliye Nezâreti'nden, hükümet konağı ile hapishane için tekrar 25 bin kuruş miktarında bir meblağın kullanılması için izin istenmiştir¹³³. Dahiliye Nezâreti de, Konya Vilâyeti'nin bu talebini, Sadaret'e bildirmiştir¹³⁴. Sadaret'e intikal eden Konya Vilâyeti'nin bu talebi, 18 Eylül 1892 tarihinde Meclis-i Mahsûs-u Vükelâ'da görüşülmüş ve burada yapılan görüşme sonucunda, adı geçen 25 bin kuruşun Dahiliye Tahsisatı'ndan olmak üzere sarfına izin itasının, Dahiliye Nezâreti'ne havalesine ve bu konuda Maliye Nezâreti'ne malumat verilmesine karar verilmiştir¹³⁵. Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ tarafından alınan bu olumlu karar üzerine, sadrazam tarafından hazırlanmış olan tezkire, aynı tarihte padişaha sunulmuştur. Padişah tarafından da 21 Eylül 1892 tarihinde, bu konu ile ilgili olarak bir İrâde-i Seniye çıkarılmıştır¹³⁶.

Dahiliye Nezâreti de 5 Ekim 1892 tarihinde, padişah irâdesi ile Burdur'da sarfına izin verilen 25 bin kuruşun, 1892 senesi Dahiliye Tahsisatı'na mahsuben, Konya Vilâyeti Emvali'den tediye edilmesini, ayrıca icap eden havalenamenin tanzim edilmesini ve gönderilmesini Maliye Nezâreti'nden talep etmiştir¹³⁷. Bu arada adı geçen 25

¹³² BOA. İ. DH. nr.1297/1310.S.-34. Lef.1.

¹³³ BOA. İ. DH. nr.1297/1310.S.-34. Lef.1.

¹³⁴ Aynı Belge. Lef.2.

¹³⁵ Aynı Belge. Lef.3.

¹³⁶ Aynı Belge. Lef.4.; BOA. DH. MKT. nr.2001/1.

¹³⁷ BOA. DH. MKT. nr.2008/11.

bin kuruşun 1892 senesi Dahiliye Tahsisatı'na mahsuben kullanılması doğrultusunda, Konya Vilâyeti Defterdarlığı'na da izin verilmiştir. Ancak Dahiliye Nezâreti 15 Ekim 1892 tarihinde, 25 bin kuruşun Dahiliye Tahsisatı'na mahsuben Konya Vilâyeti Emvali'nden tediye edilmesini ve icap eden havalenamenin tanzim edilerek acele olarak gönderilmesini Maliye Nezâreti'nden bir defa daha talep etmiştir¹³⁸.

Dahiliye Nezâreti 3 Aralık 1892 tarihinde de, Burdur'da meydana gelen depremden dolayı, tehlikeli bir halde bulunan hükümet konağı ile hapishanenin tamiri için kullanılmasına izin verilmiş olan 25 bin kuruşun, bazı fakirlerin meskenleri ile cami ve saire için sarf edilmiş olduğunu, bu sebepten dolayı hükümet konağı ile hapisane için sarf edilmesi mecburi olan 25 bin kuruş için de padişah irâdesi çıktığını, bu miktar paranın 1892 senesi Bütçe Açığına ve Zuhurat Tertibi Fazlası'na ilave edilerek, ayrıca 1892 senesi Dahiliye Tahsisatı'ndan mahsup edilerek, Konya Vilâyeti Emvali'nden tediye edilmesini, bu konuda Hazine tarafından tanzim ve tevdi olunan havalenamenin gönderildiğini Konya Vilâyeti'ne bildirmiş ve bu konuda icap eden işlemin yerine getirilmesini talep etmiştir¹³⁹.

10 Temmuz 1894 tarihinde de İstanbul'da büyük bir deprem meydana gelmiştir. Bu depremden sonra İstanbul'da, İstanbul'un civarında ve diğer bölgelerde bir çok deprem ve artçı sarsıntılar ortaya çıkmıştır. Bu arada Burdur'da da 13 Temmuz 1894 tarihinde hafif şiddette, 14 Temmuz 1894 tarihinde de doğu-batı yönünde şiddetli bir deprem meydana gelmiştir¹⁴⁰.

26 Mayıs 1902 günü saat 10.50'de de Isparta'da sürekli ve gayet şiddetli bir deprem meydana gelmiştir. Isparta'da meydana gelen bu deprem, Antalya civarında ve Konya Vilâyeti'nin merkezinde de hissedilmiştir. Bu depremde, yapılan ilk tespitler de Burdur ve Hamidabad Kasabaları'nda iki-üç hanenin bahçe duvarının yıkıldığı, bir ki-

¹³⁸ BOA. DH. MKT. nr.2010/114.

¹³⁹ BOA. DH. MKT. nr.2037/33.

¹⁴⁰ F. Ürekli, a.g.e., s.15, 21

lise ile Kadın ve Erkek Hapishaneleri'nin hasar gördüğü ortaya çıkmıştır¹⁴¹. Ancak daha sonra yapılan incelemede, Arvalı Köyü'nde 26 hanenin tamamen yıkıldığı ve 30 hanenin de yıkılmak üzere olduğu, enkaz altında kalan insanlardan iki kişinin vefat ettiği ve beş kişinin de yaralı olarak kurtarıldığı tespit edilmiştir. Bu konuda Konya Vilâyeti tarafından, depremden zarar görenlerin istirahat etmeleri ve yaralıların tedavisi için mahalline gerekli tebligat yapılmıştır. Ayrıca Konya Vilâyeti tarafından, deprem sonucunda ortaya çıkan can ve mal kaybı hakkında elde edilen bu bilgiler, Dahiliye Nezâreti'ne bildirilmiştir. Dahiliye Nezâreti de 1 Haziran 1902 tarihinde bu konu hakkında Sadaret'e malumat vermiştir¹⁴².

Meydana gelen deprem sonucunda, Isparta ve çevresinde bazı bina ve meskenler hasar görmüştü. Hasar görmüş olan bu bina ve meskenlerin tamir edilmesi gerekmekte idi. Bu sebepten dolayı, Konya Vilâyeti tarafından, bu bina ve meskenlerin tamir edilmesinde kullanılmak üzere, toplam 810 metre küp kerestenin, adı geçen köylere en yakın mevkide bulunan ormanlardan kestirilerek, bedelsiz olarak kullanılması Orman Maden ve Ziraat Nezâreti'nden talep edilmiştir. Orman Maden ve Ziraat Nezâreti de bu talep hakkında neler yapılması gerektiğini, Şûrâ-yi Devlet'e sormuştur. Şûrâ-yi Devlet Maliye Dairesi tarafından, köylere ait kerestenin bedelsiz olarak kullanılmasının hakim nizam icabından olduğu ve bu sebepten dolayı adı geçen kerestenin hiçbir su-istimale meydan verilmeden bedelsiz olarak kesilmesinin ve kullanılmasının mahalline yazılmış olduğu tespiti yapılmış ve Isparta Kasabası'nın ihtiyacı olan on bin adet döşeme ve yirmi bin adet tavan tahtasının, yirmi bin adet dilmenin¹⁴³ ve yüz adet mesetin¹⁴⁴ bedelsiz olarak verilmesine karar verilmiştir (30 Ocak 1902)¹⁴⁵. Şûrâ-yi Devlet Maliye Dairesi'nin almış olduğu bu

¹⁴¹ BOA. DH. MKT. nr.515/46. Lef.1.

¹⁴² Aynı Belge. Lef.2.

¹⁴³ Dilme; Dört köşe kesilmiş ağaç, kereste.; **Derleme Sözlüğü**, Ankara 1969, IV/1498.

¹⁴⁴ Meset; Kalın direk, mertek.; **Derleme Sözlüğü**, Ankara 1977, IX/3171.

¹⁴⁵ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi 1310 sonrası İrade Orman ve Meadin**, (BOA. İ. OM.), nr.1320-Za-20/2. Lef.1.

karar hakkında, sadrazam tarafından 9 Şubat 1902 tarihinde, padişaha bilgi verilmiştir. Padişah tarafından da, Şûra-yi Devlet Maliye Dairesi'nin almış olduğu bu karar uygun görülmüş ve 20 Şubat 1902 tarihinde konu ile ilgili olarak bir İrâde-i Seniye çıkarılmıştır¹⁴⁶.

Bir müddet sonra Isparta ve Burdur'da meydana gelen depremde, iki köyde yıkılmış olan mekanlardan 55 kadarının tamirat işlemleri sona ermişti. Ayrıca yıkılmış olan diğer mekanların inşaatının tamamlanmasına çalışılmakta idi. Bu bölgede bulunan Konya Valisi tarafından Antalya'dan, Dahiliye Nezâreti'ne gönderilen telgrafta; Isparta, Eğirdir ve Dinar taraflarında yapılan çalışmaların denetlendiği, Teke Sancağı'nda görev yapan memurlardan kötü halleri tespit edilen dört memurun, görevlerinden azil edildiği ve bunlardan ikisinin mahkemeye verilmesi için dairelerine tebligat yapıldığı, Konya Vilâyeti'nin her tarafından asayişin yerinde olduğu, ayrıca Burdur, Keçiborlu, Yalvaç ve Akşehir'in de teftiş edilerek, Konya'ya avdet edileceği hakkında bilgi verilmiştir. Dahiliye Nezâreti de 15 Ekim 1902 tarihinde, Konya Valisi'nin, Konya Vilâyeti'nin sancak ve kazaları dahilinde yapmış olduğu bu çalışmalar hakkında Sadaret'e malumat vermiştir¹⁴⁷.

3 Ekim 1914 tarihinde Burdur'da şiddetli bir deprem meydana gelmiştir. Bu deprem Isparta ve Dinar'ı da etkilemiştir. Depremde 200 can kaybı ve 700 yaralanma olayı meydana gelmiştir. Ayrıca deprem sonucunda 6.000 bina yıkılmıştır¹⁴⁸. Burdur'da meydana gelen bu deprem üzerine, padişah tarafından deprem-zede ahali için 500 lira miktarında bir meblağ yardım olarak gönderilmiştir. Ayrıca bu durum Dahiliye Nezâreti tarafından 8 Ekim 1914 tarihinde Burdur'da bulunan Konya Valisi'ne bildirilmiş ve bu paranın lazım gelenlere verilmesi istenmiştir¹⁴⁹. Konya Valisi Azmi Bey tarafından 11 Ekim 1914 tarihinde Burdur'dan Dahiliye Nezâreti'ne gönderilen

¹⁴⁶ Aynı Belge. Lef.2.

¹⁴⁷ BOA. DH. MKT. nr.612/61.

¹⁴⁸ B. Çetin, a.g.e. s.25.

¹⁴⁹ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dahiliye Nezâreti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti**, (BOA. DH. KMS.), nr.28/16. Lef.1.

telgrafta, padişah tarafından 500 lira ihsan edildiğinin Burdur ve Isparta ahalisine tebliğ edildiği ve padişahın yapmış olduğu bu yardımın halkın felaketlerini hafiflettiği, ayrıca halkın padişaha duacı oldukları bildirilmiştir¹⁵⁰. Dahiliye Nezâreti de 13 Ekim 1914 tarihinde Konya Valisi'nin göndermiş olduğu bu malumat hakkında Sadaret'e bilgi vermiştir¹⁵¹.

3 Ekim 1914 tarihinde meydana gelen deprem sonucunda¹⁵² zarar gören Burdur ve Isparta felaket-zedelerinin iskan masrafı hakkında, Dahiliye Nezâreti tarafından yapılan talep üzerine, Maliye Nezâreti'nin vermiş olduğu cevap, 18 Kasım 1914 tarihinde Meclis-i Vükelâ'da görüşülmüştür. Meclis-i Vükelâ'da yapılan bu görüşmede, adı geçen tezkirede beyan olduğu üzere, 8 bin lira tahmin edilen bedelin yarısının vilâyet hususi bütçelerinden ödenmesinin gerçekleştiği, bunun yanında diğer yarısı olan 4 bin liranın da Muvâzene-i Umûmiyye'de yer alan Mesârif-i Gayr-i Melhûze Tertibi'nden itası hususunun Maliye Nezâreti'ne bildirilmesine ve bu konuda Dahiliye Nezâreti'ne malumat verilmesine karar verilmiştir¹⁵³.

Bu arada Burdur ve Isparta'da daha sonra vuku bulan depremden dolayı meskenleri harap olan ahalinin inşa edecekleri mekanlar için, lazım gelen ağaçların bir defaya mahsus olmak üzere devlet ormanlarından bedelsiz olarak kesilmesi için, Ticaret ve Ziraat Nezâreti tarafından bir kanun tasarısı tanzim olunmuştu. Bu konuda Maliye Nezâreti tarafından hazırlanmış olan tezkire, Meclis-i Vükelâ'ya gönderilmişti. Meclis-i Vükelâ da, kendisine intikal eden bu tezkireyi görüşmüş ve bu görüşme sonunda, Ticaret ve Ziraat Nezâreti tarafından hazırlanmış olan kanun tasarısının, beklenen maksada hizmet edeceği

¹⁵⁰ Aynı Belge. Lef.2.

¹⁵¹ Aynı Belge. Lef.3.

¹⁵² “3 Ekim 1914 tarihinde Burdur'da meydana gelen deprem sırasında yıkılan ve yirmi beş seneden beri yapılamayan saat kulesi, 1939 yılında Burdurlu hayırseverlerin yardımı ile yapılmaya başlanmıştır. Saat kulesine konacak olan saat da 1.600 lira verilmek sureti ile Almanya'dan getirilmiştir”. **Burdur Dergisi**, Sayı:8, Burdur, 19 Eylül 1939, s.12.; “Ayrıca bu deprem, daha sonraki yıllarda halk şairlerinin şiirlerine de konu olmuştur”. **Burdur Dergisi**, Sayı:13-14, Burdur 19 Mart 1940, s.19-20.

¹⁵³ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Meclis-i Vükela Mazbataları**, (BOA. MV.), nr.194/38

tespiti yapılmış, ayrıca Meclis-i Vükelâ tarafından, bu kanun tasarısının Meclis-i Umûmî'nin açılışında kanunlaşması teklif olunmak üzere, geçici olarak yürürlüğe konulmasına karar verilmiştir (21 Ekim 1914)¹⁵⁴. Ayrıca padişah tarafında 22 Ekim 1914 tarihinde, kanun tasarısının yürürlüğe girmesi konusunda bir İrâde-i Seniye çıkarılmıştır¹⁵⁵.

Burdur ve Isparta'da meydana gelen depremden dolayı, meskenleri harap olan mahaller ahalisinin kendilerine mahsus olmak üzere inşa edecekleri hanelerinde kullanacakları ağaçların, devlet ormanlarından bedelsiz olarak kesilmeleri hakkında hükümetçe tanzim edilen ve geçici olarak yürürlüğe konulmuş olan kanun tasarısı Meclis-i Mebûsân tarafından kabul edilerek, 9 Şubat 1915 tarihinde Meclis-i Âyân'a gönderilmiştir. Kanun tasarısı, Meclis-i Âyân Mâliye Encümeni'nin bu konudaki mazbatası ile birlikte, 9 Mart 1915 tarihinde Heyet-i Umûmiye-yi Âyân'da görüşülmüş ve kanun tasarısı aynı şekilde kabul edilmiştir¹⁵⁶. Burdur ve Isparta deprem-zedelerinin devlet ormanlarından bedelsiz olarak ağaç kesmeleri hakkındaki kanun tasarısının kabul edildiğine dair, Âyân Heyeti tarafından kaleme alınan kararname, aynı tarihte, Meclis-i Âyân Reisi tarafından Sadaret'e gönderilmiştir¹⁵⁷. Meclis-i Âyân ve Meclis-i Mebûsân tarafından kabul edilen kanun tasarısının kanunlaşması hakkında, 13 Mart 1915 tarihinde padişah tarafından bir İrâde-i Seniye yayınlanmıştır¹⁵⁸. Bir gün sonra da Meclis-i Âyân tarafından bu kanun, Mâliye ve Ticaret Nezâretleri'ne tebliğ edilmiştir. Ayrıca 4 Nisan 1915 tarihinde bu kanunun Divan-ı Hümayûn Kuyûd Şubesi tarafından kayıt muamelesi icra edilmiştir¹⁵⁹.

3 Ekim 1914 tarihinde meydana gelen deprem, devlete ve başka kurumlara ait olan binalarda da önemli hasarlar meydana getirmişti.

¹⁵⁴ BOA. MV. nr.194/32.

¹⁵⁵ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi** 1310 sonrası İrade- Meclis-i Mahsus, (BOA. İ. MMS.), nr.1332-Z-2, Lef.1-4.

¹⁵⁶ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi** 1310 Sonrası İrade Meclis-i Umûmi, (BOA. İ. MLU), nr.1334-Ca-8/27. Lef.1.

¹⁵⁷ Aynı Belge. Lef.2.

¹⁵⁸ Aynı Belge. Lef.3

¹⁵⁹ Aynı Belge. Lef.4.

Bunlar arasında Isparta ve Burdur Hapishaneleri ile Isparta Adliye Dairesi ve Burdur Mevlevihanesi de bulunmakta idi. Devlet tarafından bu binaların tamir edilmesi ve içinde ikamet edenlerin korunmaları için bir takım tedbirler alınmıştı. Bu arada meydana gelen deprem sonucunda, Isparta ve Burdur Hapishaneleri'nde yatan mahkumlar Karahisar Hapishanesi'ne nakil olunmuştu. Bu hapishanede yatan mahkumlar adına, mahkumlardan Mehmet ve Kadir imzası ile Dahiliye Nezâreti'ne gönderilen dilekçede, mahzurun ortadan kalktığı ve bu sebepten dolayı, tekrar adı geçen hapishanelere iadeleri talep edilmişti. Dahiliye Nezâreti de 24 Mayıs 1915 tarihinde, Isparta ve Burdur Hapishaneleri'nin tamirâtı icra edilmiş olduğundan ve hükümleri tasdik edilmiş olan mahkumların, Karahisar Hapishanesi'nde uzun müddet tutulmalarının, Hapishaneler Kavânîn ve Nizamnamesi'ne aykırı bulunduğundan, ayrıca Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü tarafından bu mahkumların Isparta ve Burdur Hapishaneleri'ne nakil edilmelerinin uygun olacağını beyan edilmesinden dolayı, bu mahkumların Isparta ve Burdur Hapishaneleri'ne iade edilmeleri için, gerekli emrin Karahisar Mutasarrıflığı'na tebliğ edileceğini Konya Vilâyeti'ne bildirmişti. Ayrıca, Dahiliye Nezâreti, Karahisar Hapishanesi'nden gelecek olan bu mahkumlar için, Isparta ve Burdur Hapishaneleri'nde yer tedarik edilmesini Konya Vilâyeti'nden talep etmişti¹⁶⁰. Ancak Konya Vilâyeti 30 Mayıs 1915 tarihinde Dahiliye Nezâreti'ne Burdur ve Isparta Hapishaneleri'nin tamirat işlemlerinin henüz tamamlanmadığını ve bununla birlikte Antalya'dan gelen mahkumlarla birlikte, bu hapishanelerin çok kalabalık bir hal aldığını, ayrıca ara sıra meydana gelen depremden dolayı, adı geçen hapishanelerin emin bulunmadığını, bundan dolayı Karahisar Hapishanesi'nde bulunan mahkumların Burdur ve Isparta Hapishaneleri'ne nakil edilmelerinin uygun olmayacağını ve Isparta ve Burdur Hapishaneleri'nde mevcut olan mahzurun ortadan kalkıncaya kadar, adı geçen mahkumların Karahisar Hapishanesi'nde kalmalarının zaruri olduğunu bildirmiştir¹⁶¹.

---

¹⁶⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dahiliye Nezâreti Mebânî-i Emîriye ve Hapishaneler Müdüriyeti Belgeleri, (BOA. DH. MB. HPS.), nr.11/60. Lef.1.

¹⁶¹ Aynı Belge. Lef.2.

Isparta Adliye Dairesi'nin de, deprem sonucunda ve sair sebeplerden dolayı zarar görmesinden dolayı tamir edilmesi lazım gelmekte idi. Bu konuda Isparta Mutasarrıflığı tarafından 12 Haziran 1916 tarihinde, Konya Vilâyeti'ne bilgi verilmiş ve gerekli işlemin yapılması istenmişti. Fakat Konya Vilâyeti tarafından, Isparta Adliye Dairesi'nin tamir edilmesi hakkında, Isparta Mutasarrıflığı'na bir cevap verilmemişti. Ayrıca Isparta Müdde-i Umûmiliği tarafından da, kışın yaklaşması sebebi ile tamirat işlemi vaktiyle yapılmadığı takdirde, ikamete uygun olmayan Adliye Dairesi'nde işlerin yerine getirilmesinin müşkül olacağından dolayı, gerekli işlemin yapılması, Konya İstînâf Müdde-î Umûmiliği'ne bildirilmişti. Konya İstînâf Müdde-î Umumiliği'nin bu konuda yapmış olduğu talep üzerine, Adliye Nezâreti tarafından 30 Eylül 1916 tarihinde Dahiliye Nezâreti'nden, bu konuda Konya Vilâyeti'ne gerekli tebligatın yapılması talep edilmişti¹⁶². Dahiliye Nezâreti de 15 Ekim 1916 tarihinde Konya Vilâyeti'nden, Isparta Adliye Dairesi'nin tamiri edilmesi konusunda gerekli çalışmanın yapılmasını istemiştir¹⁶³.

Burdur'da meydana gelen son depremde Padişah Abdülmecit tarafından yaptırılan ve Burdur Kasabası'nda bulunan Mevlevihane ile posta teşkilatına mahsus menzil de kamilen harap olmuştu. Ayrıca Burdur Mevlevihanesi'nin içinde ikamet edilememekte ve ayin icra olunamamakta idi. Bu Mevlevihane'nin keşif yapılarak tamir edilmesi, Şam'daki Gevgilli Mevlevi Taburu'nda bulunan Burdur Mevlevi Şeyhi Fehmi Dede Efendi tarafından talep edilmişti. Dergâh-ı şerîf ile selamlık ve harem dairesinin inşası için, yapılan keşif neticesinde iki yüz bin kuruş miktarında bir meblağ gerekmekte idi. Ancak Burdur Mevlevihanesi Vakfı'nın geliri bulunmamakta idi. Bu sebepten dolayı Burdur Sancağı Meclis-i İdaresi'nin talebi üzerine, Konya Vilâyeti tarafından 9 Ocak 1917 tarihinde, Dahiliye Nezâreti'nden, dergâh-ı şerîf ile selamlık ve harem dairesinin inşasının iki yüz bin kuruşla vücuda geleceği, bu konudaki keşif varakasından

¹⁶² BOA. DH. MB. HPS. nr.11/60. Lef.1.

¹⁶³ Aynı Belge. Lef.2.

anlaşıldığından dolayı, adı geçen masrafın Hazine-i Celile'den veya sair suretle temin edilmesi istenmişti¹⁶⁴. Ancak bu gibi masrafların Hazine-i Celile'den ödenmesinin mümkün olmaması üzerine, Dahiliye Nezâreti tarafından 18 Ocak 1917 tarihinde, Sadaret'ten, bu masrafın Hazîne-i Hâssa-i Şâhâne tarafından temin edilmesi talep edilmiştir¹⁶⁵.

12 Mayıs 1938 günü saat 12.14'de Burdur'da üç saniye devam eden hafif ve hasarsız bir deprem meydana gelmiştir. Yine aynı tarihte saat 12.15'de Isparta'da da kuzeyden güneye doğru iki saniye devam eden hasarsız ve hafif bir deprem meydana gelmiştir¹⁶⁶.

13 Mart 1939 Pazartesi sabahı saat 04.55'de de Burdur'da aralıklarla bir deprem meydana gelmiştir. Meydana gelen ilk sarsıntı 6 saniye sürmüştür. Bunu takip eden sarsıntı da 8 saniye devam etmiştir. Burdur'da bu tarihte artçı beş deprem daha meydana gelmiştir. Ancak meydana gelen bu depremler, önceki depremlere göre daha hafif seyretmiştir. Burdur'da meydana gelen bu depremler, şehir içinde can ve mal kaybına sebep olmamıştır. Ancak Burdur'un Çeltikçi Nahiyesi'nde ve Çeltikçi Nahiyesi'ne bağlı olan Kuz Köy'de yıkıntılar meydana gelmesine sebep olmuştur. Deprem sonucunda iki sene önce yapılmış olan Çeltikçi Yatılı İlk Okulu'nun duvar ve pencereleri çatlamıştır. Ayrıca Kuz Köy'de de bir minarenin tepesi uçmuş ve beş tane de ev yıkılmıştır¹⁶⁷.

12 Mayıs 1971 tarihinde de Burdur'da 6.2 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir. Deprem, Burdur şehri ile çevre köylerde büyük hasarlara sebep olmuştur. Yaklaşık 60 kişinin öldüğü depremde, 180 kişi yaralanmış, 1 524 bina ağır ve 1 624 bina da hafif hasar görmüştür. Hasar çoğunlukla Burdur Şehri'nde ve Burdur Gölü'nün Güneybatısı'nda yer alan Yazıköy, Yarıköy ve Hacılarda meydana gelmiştir. Deprem sadece can ve mal kaybına sebep olmamış, aynı

¹⁶⁴ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dahiliye Nezâreti Umûr-i Mahalliye-i Vilâyât Müdüriyeti**, (BOA. DH. UMVM.) nr.1/50. Lef.1.

¹⁶⁵ Aynı Belge. Lef.2.

¹⁶⁶ BCA. Mua. F. K. 030.10.0.0. Y. N.113.841.2.

¹⁶⁷ **Burdur Dergisi**, Sayı:2, Burdur 19 Mart 1939, s.16.

zamanda kaya çığları, göçmeler ve tansiyon yarıkları gibi jeomorfolojik etkilere de yol açmıştır. Burdur'da ana sarsıntının meydana geldiği 12 Mayıs tarihinden Eylül ayına kadar, büyüklükleri 4.3 ile 5.5 arasında 45 adet deprem kaydedilmiştir¹⁶⁸.

Burdur'da meydana gelen bu deprem sebebiyle, bir çok ülke lideri tarafından Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a taziye mesajları gönderilmiştir. Mesaj gönderen liderler arasında İtalya Cumhurbaşkanı Giuseppe Saragat, Pakistan İslam Cumhuriyeti Başkanı General Agha Mohammad Yahya Khan ve Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Richard Nixon bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay da bu liderlere teşekkürlerini bildirmiştir¹⁶⁹.

Sonuç

Güneybatı Anadolu Bölgesi'ndeki Burdur fay hattı çevresinde bulunan Antalya, Burdur, Isparta ve Muğla şehirlerinde, daha önceki yüzyıllarda olduğu gibi, XIX. Yüzyılın ikinci yarısından sonra da aralıklarla hafif ya da şiddetli derecede çok sayıda deprem meydana gelmiştir. Bu bölgede ana depremlerin yanında, bunları takip eden artçı depremler de çok miktarda görülmüştür.

Bu bölgede meydana gelen depremlere bakıldığında, bazı depremler meydana gelmeden kısa bir süre önce, yerel halk tarafından şiddetli bir ses duyulduğu ifade edilmektedir. Ayrıca deprem bölgesinde, deprem meydana geldikten sonra, jeomorfolojik bir takım değişikliklerinde ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

Memleketin başka şehirlerinde olduğu gibi, Antalya, Burdur, Isparta ve Muğla şehirlerinde deprem meydana geldiği zaman, yerel yönetim tarafından, depremin meydana geldiği tarih, zaman ve süresi hakkında, merkezi yönetime en kısa zamanda bilgi verilmektedir. Ayrıca depremde meydana gelen can ve mal kaybı ile diğer zararlar belirtilmektedir. Yerel yönetim bazı zamanlarda depremden zarar gören ahali için, yerine getirilmesini istediği taleplerini de merkezi yönetime iletmektedir.

¹⁶⁸ B. Çetin, a.g.e., s.25.

¹⁶⁹ Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Yer No:517/-29, Fihrist No:5411-2-11.

Bu bölgede deprem meydana geldiği zaman, yerel yönetim tarafından genellikle bir komisyon kurulmaktadır. Bu komisyon tarafından deprem sahasında, keşif yapılmaktadır. Bu keşif esnasında, deprem sonucunda meydana gelen insan kaybı ve hasar gören binalar tespit edilmektedir. Bu işlemler bazı zamanlarda, merkezi hükümet tarafından görevlendirilmiş kişiler tarafından yerine getirilmektedir.

Ayrıca yerel yönetim ve yerli halk tarafından deprem sahasında bulunan depremdede ahalinin barınma, beslenme v.b. ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır. Diğer şehirlerden de depremden zarar görmüş insanlara maddi yardım yapılmaktadır. Bunun yanında yerel yönetim tarafından, depremden etkilenmiş olan ve tehlike arz eden binalar ile duvarlar yıktırılmakta, yıkılan mahaller de temizletilmektedir.

Devlet tarafından, depremden zarar gören insanlara, hanelerinin yeniden inşa edilmesinde, ya da tamir edilmesinde, devlet ormanlarından bedelsiz olarak kereste verilmektedir. Bunun yanında deprem-zede ahalinin ihtiyaçlarının karşılanması, kamu binalarının tamir ya da yeniden inşa edilmesi, ayrıca deprem mahallinin temizlenmesi için yerel yönetime ödenek yardımında da bulunmaktadır. Devlet tarafından deprem bölgesindeki deprem-zede ahalinin temettü, arazi ve emlak vergilerinin ödenmesi de belli bir süre ertelenmektedir. Ancak devlet tarafından deprem bölgesine yapılacak olan hizmetlerde, münferitte olsa bazı aksamaların ortaya çıktığı bilinmektedir.

Güneybatı Anadolu Bölgesi'nde incelediğimiz dönemde meydana gelen depremler sonucunda, çok sayıda insan hayatını kayıp etmiş ve önemli ölçüde maddi kayıp meydana gelmiştir. Bilhassa bu bölgede meydana gelen hafif şiddette bir depremde dahi çok sayıda binanın yıkıldığı ve buna bağlı olarak da insan kaybının çok olduğu görülmektedir. Bu olayda bölgenin geleneksel ev yapısının, en azından bir kısmının son yıllara kadar depreme dayanıklı olmadığını göstermektedir. Ayrıca Türkiye'nin başka köşelerinde olduğu gibi, bu bölgede de meydana gelen depremler, bölge halkının yanında, yerel ve merkezi yönetimin önemli ölçüde ekonomik kayıplar vermesine sebep olmaktadır.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e depremde zarar gören insanlara, devlet tarafından verilen maddi ve manevi desteğin, zaman içinde arttığı görülmektedir. Ancak büyük bir bölümü I. dereceden deprem kuşağı üzerinde bulunan Türkiye'de, depremle birlikte yaşamak zorunda olduğu bir gerçektir. Bunun için depremin her türlü zararlarından korunma tedbirleri devlet ve millet tarafından alınmalıdır. Deprem sonucunda ölmek, milletin kaderi olmamalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

1.ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Bâb-ı Âlî Belgeleri

İrade- Dahiliye, (BOA. İ. DH.)

1310 Sonrası İrade- Meclis-i Umûmi, (BOA. İ. MLU)

1310 sonrası İrade -Orman ve Meadin, (BOA. İ. OM.)

1310 sonrası İrade-Meclis-i Mahsus, (BOA. İ. MMS.).

İrade- Meclis-i Vala, (İ.MVL.)

Sadaret Mektubî Kalemî Mühimme Kalemî (Odası), (BOA. A. MKT. MHM.)

Sadaret Âmedî Kalemî Belgeleri (BOA. A. AMD.)

Sadaret Mektubî Kalemî Nezaret ve Devâir Yazışmalarına Ait Belgeler, (BOA. A. MKT. NZD.)

Sadaret Mektubî Kalemî Meclis-i Vâlâ Yazışmalarına Ait Belgeler, (A. MKT. MVL.)

Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV.)

Yıldız Sarayı Belgeleri

Yıldız Sadaret Hususî Maruzat Evrakı, (BOA. Y. A. HUS.)

Yıldız Perakende Evrakı Dahiliye Nezareti Maruzatı, (BOA.Y. PRK. DH.)

Yıldız Perakende Evrakı Umûm Vilâyetler Tahrirâtı, (BOA. Y. PRK. UM.)

Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı, (BOA.Y. MTV.)

Dahiliye Nezâreti Belgeleri

Dahiliye Nezâreti Mektubi Kalemî, (BOA. DH. MKT.)

Dahiliye Nezâreti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti, (BOA. DH. KMS.)

Dahiliye Nezareti Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler Müdüriyeti, (BOA. DH. MB. HPS.)

Dahiliye Nezâreti Umûr-i Mahalliye-i Vilâyât Müdüriyeti, (BOA. DH. UMVM.)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Bakanlar Kurulu Kararları, (BCA. BKK.)

Muamelat Genel Müdürlüğü (BCA. Mua.)

Özel Kalem Genel Müdürlüğü (ÖKGM.)

Cumhurbaşkanlığı Arşivi

2.SÜRELİ YAYINLAR

Burdur Dergisi

Şelâle Gazetesi

İleri Gazetesi

3.KİTAPLAR ve MAKALELER

Acar, Ahmet, **Jeoloji**, Cilt:I, Ankara 1974.

Akça, Bayram, **Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)**, Ankara 2002.

Çetin, Bayram, **Burdur Kent Coğrafyası**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2007.

Derleme Sözlüğü, Cilt:IV., Ankara 1969.

Derleme Sözlüğü, Cilt:IX., Ankara 1977.

Gönüllü, Ali Rıza, **Demokrat Parti Dönemi'nde Antalya (1950-1960)**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Ana Bilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2008.

Gönüllü, Mehmet Nuri, "Alanya Yaylalarında Geleneksel Meskenler ve Barınaklar", **Türk Akdeniz 2000-Belleten**, Antalya 2000.

Gün, Pınar, **Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Fethiye**, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2006.

İzbrak, Reşat, **Coğrafya Terimleri Sözlüğü**, Ankara 1975.

İzbrak, Reşat, **Türkiye**, Cilt:II, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1981.

- Little, Donald P. “Memluk Tarihçileri Tarafından Kaydedilen Deprem Verileri: Tarih Yazımı Üzerine Bir Deneme”, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Doğal Afetler**, Editör: Elizabeth Zachariadou, Çeviri: Gül Çağalı Güven-Saadet Öztürk, İstanbul 2001, Sayfa:149-158.
- Muşmal, Hüseyin, “Konya Eyaleti İlgın Kazası’nda Yaşanan 1866 Depremi Üzerine İnceleme”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 20, Konya 2008.
- Öncü, Ziya, **Burdur Fay Zonunda Deprem Erken Uyarı Sisteminin Geliştirilmesi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Jeoloji Mühendisliği Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Isparta 2007.
- Şemseddin Sâmî, **Kâmûs-i Türkî**, Dersaadet 1317.
- Tekeli, İlhan-İlkin Selim, Osmanlı İmparatorluğu’nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü, Ankara 1993.
- Umar, Bilge, **Türkiye’deki Tarihsel Adlar**, İstanbul-(bty.).
- Ürekli, Fatma, **İstanbul’da 1894 Depremi**, İstanbul 2000.
- Vogt, Jean, “Osmanlı Topraklarında Tarih Boyunca Depremsellik Batılı Kaynaklardan ve Tanıkların İfadelerinden Örnekler”, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Doğal Afetler**, Editör: Elizabeth Zachariadou Çeviri: Gül Çağalı Güven-Saadet Öztürk, İstanbul 2001.